

La moneda municipal a la Seu d'Urgell, segles XV-XVII. Primera aproximació

XAVIER SANAHUJA ANGUERA¹

He cregut convenient publicar una primera aproximació a la història de les actuacions monetàries de la Seu d'Urgell entre els segles XV i XVII, malgrat ser conscient de no resoldre totes les qüestions plantejades ni poder precisar amb detall la catalogació de les monedes conegudes. La localització d'una setantena de documents, majoritàriament inèdits, procedents de l'Arxiu Històric Municipal de la Seu capgira moltes de les creences que es tenien sobre aquest tema.²

El cas de la Seu d'Urgell és particularment interessant pel gran nombre d'actuacions monetàries i per la riquesa de la documentació escrita conservada. Pels tipus i característiques de les monedes municipals fabricades, així com per l'espai cronològic que abasten, podem comparar el cas de la Seu amb ben pocs d'altres.³

Fins ara sabíem l'existència de monedes municipals de la Seu, fabricades en llautó, i datables entre els segles XVI i XVII.⁴ Ara podrem afegir algunes dades totalment desconegudes, i fins i tot podrem incorporar nous tipus al catàleg d'emissions. Entre aquestes novetats destaquen:

1. Universitat de Lleida. Grup de Recerca Consolidat en Estudis Medievals «Espai, Poder i Cultura».

2. Algunes de les novetats que presento ara ja es troben reflectides al catàleg de referència: M. CRUSAFONT, *Catàleg general de la moneda catalana*, Barcelona, SCEN, 2009.

3. Potser la comparació més propera és la del cas de Reus, estudiat a X. SANAHUJA, *La moneda municipal a Reus i el seu entorn (segles XV-XVIII)*, Reus, Centre de Lectura, 2005.

4. Les monedes municipals de la Seu d'Urgell han estat estudiades a l'obra de referència de M. CRUSAFONT, *La moneda catalana local (s. XIII-XVIII)*, Barcelona, SCEN 1990; partint de notícies parcials extretes de J. BOTET, *Les monedes catalanes*, vol. 3, Barcelona, IEC, 1911; i sobretot de F. CARRERES CANDI, «Encunyacions monetàries al Urgellet y Cerdanya», *Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica Barcelonesa*, núm. 46, 1905, p. 884-895; núm. 49, 1906, p. 129-147 i núm. 51-54, 1906, p. 275-290, 345-349, 408-416 i 485-499.

- L'existència d'unes primeres emissions del segle XV fetes en plom, avui encara desconegudes;
- Que les monedes incuses que duen un griu eren inicialment ardots, mentre que les que duen una porta de la ciutat eren diners menuts.
- Que els ardots del griu van ser abaixats al valor d'un diner, al segle XVII, mitjançant una petita contramarca.
- I que les actuacions monetàries municipals de la Seu es perllonguen més enllà de la Guerra dels Segadors.

SENYORIU I LLISTA DE BISBES DE LA SEU

Des del segle XV fins al 1718, la iniciativa d'emetre moneda local a Catalunya corresponia al govern municipal de cada vila o ciutat. Ara bé, el requisit previ d'aquesta actuació passava per aconseguir el permís d'una autoritat eminent, que podia ser el mateix rei, o bé un senyor jurisdiccional que conservés el dret (o el costum) de fer o autoritzar l'emissió de moneda.

La ciutat de la Seu d'Urgell pertanyia jurisdiccionalment als bisbes de la Seu, els quals (com també passava amb el Capítol de la Seu) havien fabricat moneda pròpia en el passat i encara conservaven, almenys de manera consuetudinària, aquest dret. Però malgrat això, el cas de la Seu d'Urgell ens assabenta d'una tercera via per aconseguir el dret de fabricació de la moneda, deslligada de l'autorització senyorial. Es tracta de la via de les poblacions que s'autoatribuïen la facultat de poder fabricar moneda pròpia, per si mateixes. D'aquesta tercera via ja coneixíem casos fraudulents, en els quals les poblacions havien falsificat concessions antigues per tal de poder continuar el negoci de la fàbrica de la moneda.⁵ A la Seu, en canvi, el Consell no demanava permís al bisbe, sinó que exercia el dret directament, argumentant tenir el costum ancestral que li permetia la fabricació de la moneda i permisos explícits de l'Administració reial reconeixent-lo.

Òbviament, aquesta tercera via només es podia mantenir (sense recórrer a la sofisticada falsificació documental) en casos com el de la Seu d'Urgell, en els quals la ciutat s'acollia a la tradició de fabricar moneda pròpia en quantitats reduïdes, sense gaires sofisticacions tècniques, de llautó o de plom, i sense haver de necessitar cap mena de tutela ni de seguiment per part de les autoritats monetàries superiors.

Malgrat que els bisbes no intervenien (almenys durant bona part del segle XVI) en el negoci de la moneda de la Seu, ni tan sols exercien el dret de concedir els permisos corresponents, sí que és cert que la jurisdicció episcopal es reflecteix

5. Els casos de Vic i Agramunt, estudiats a X. SANAHUJA, «Legitimació de la moneda municipal catalana: dos casos de falsificació documental», *Gaceta Numismática* núm. 139, 2000, p.55-57.

heràldicament a les monedes encunyades per la ciutat, tal com en el seu moment ho va fer notar Crusafont. És per això que ens serà útil conèixer la llista de bisbes de la Seu dels segles XV i XVI.

Bisbe	Anys de govern	Observacions
Jaume de Cardona	1461-1466	
Roderic de Borja	1466-1472	No arribà a residir a la Seu
Pere de Cardona	1472-1515	Nomenat l'11 de desembre de 1472
Joan d'Espés	1515-1530	Va prendre possessió el 16 de juny de 1515
Pedro Jordan de Urries	1532-1533	No arribà a prendre possessió
Francisco de Urries	1534-1551	Nomenat el 8 de juny de 1534
Miquel Despuig	1552-1556	Elegit el 29 d'octubre de 1552
Juan Pérez García de Olivan	1556-1560	Nomenat el 24 d'abril de 1556
Pere de Castellet	1561-1571	Nomenat el 8 d'agost de 1561
Joan Dimes Loris	1571-1576	Nomenat el 9 juny de 1572. Va prendre possessió el febrer de 1574
Miquel Jeroni Morell	1578-1579	Nomenat el 21 de juliol de 1678
Hug Ambrós de Montcada	1580-1586	Nomenat el 9 de maig de 1580
Andreu Capella	1588-1609	Nomenat el 29 de gener de 1588. Va prendre possessió per procurador
Bernat de Salbà	1610-1620	Nomenat el 26 de maig de 1610

Font: C. BARAUT, J. CASTELLS, B. MARQUÈS, i E. MOLINER, «Episcopologi de l'Església d'Urgell, segles VI-XXI», *Urgellia* núm. 14. 1998-2001, p. 7-136.

1a EMISSIÓ: PLOMS (D. 1465 - 1470)

Encara no sabem el moment precís en el qual el Consell municipal de la Seu inicià la fabricació de moneda pròpia. Fou abans del 1470 i, probablement, després del 1465. El 19 d'octubre d'aquell any el Consell registrava la manca d'acceptació de la moneda menuda, barcelonina, i aquesta circumstància degué propiciar l'inici de les fabricacions de menuts de plom (doc. 1). És documentat que altres poblacions catalanes iniciaren actuacions semblants entre 1464 i 1470.⁶ Per tant, l'inici de les emissions a la Seu segueix el mateix patró que ja havíem detectat a tantes altres poblacions catalanes i que és el següent: deixant de banda les

6. Àger, abans de 1472; Bagà, abans de 1479; Balaguer, el 1464; Caldes de Montbui, abans de 1473; Cervera, el 1467; Igualada, el 1468; Manresa, entre 1470 i 1473; Reus, abans de 1467; la Selva del Camp, abans de 1470; Tarragona, cap al 1467; Tàrrrega, el 1470; Terrassa, el 1472; Tortosa, el 1470; Valls, abans de 1468; Vic, abans de 1470, per citar només les actuacions documentades. Vegeu X. SANAHUJA, *La moneda municipal a Reus*, p. 32.

emissions de pugeses del segle XIV, adscrites a una àrea ben determinada, caracteritzada per tenir-hi curs la moneda jaquesa en lloc de la barcelonina, les primeres emissions municipals generalitzades a Catalunya es produïren arran de la guerra Contra Joan II (1462-1472). En un primer moment les actuacions es dirigiren cap al batiment de moneda menuda de plata (terços de croat, anomenats sisens per valer sis diners), entre 1464 i 1466. Però immediatament, a partir de 1466, els Consells van optar per fabricar monedes de valor d'un diner o de mig diner, utilitzant el plom com a metall base. En un segon moment, el plom fou substituït per metalls més difícils de treballar i, per tant, més difícils de falsificar. És a partir de 1470 que es començà a utilitzar el llautó, i a partir de 1480, que es començà a utilitzar l'aram.

Aquesta primera emissió urgellenca degué ser ben curta. Arran de la detecció d'una falsificació, l'any 1469, el Consell va proposar substituir les monedes de plom per unes altres de llautó (doc. 2). Un cop recollides, sumaven prop de 30 lliures (7.200 peces). Res a veure, per tant, amb les xifres que s'encunyarien en les emissions del segle XVI i XVII.

Tampoc sabem quin fou el destí dels diners recaptats amb l'emissió de moneda. Generalment, els Consells municipals recorrien a l'emissió de moneda pròpia per tal de capitalitzar a curt termini una suma de diners necessària per a algun dels projectes de la ciutat. Sovint, l'emissió de moneda era un recurs emprat un cop esgotats altres mitjans més a l'abast, com la creació d'un nou impost o el recurs al crèdit públic en forma de censal.⁷

La manca de diners, que es necessitaven per a la provisió de blats, va impedir la retirada immediata de l'emissió de moneda l'any 1469. L'operació s'enllestí el 1470, però sense poder tornar els diners als particulars de manera immediata (doc. 3 i 4). De fet, a l'hora de recollir les monedes, el Consell va trobar-ne més de les fetes fabricar originalment (doc. 5). La manca de liquidesa quedà reflectida en l'acord del 31 de maig, quan el Consell acordà pagar «poch a poch» la moneda que es devia als habitants «ço és, als més pobres» (doc. 6).

2a EMISSIÓ: ARDITS (ABANS DE 1477)

El mateix acord del Consell del 20 de setembre del 1471 va deixar en mans dels cònsols la possibilitat d'engegar una segona emissió de moneda menuda (doc. 8). No sabem si el negoci s'engegà immediatament o trigaren uns quants anys a fer-lo efectiu. El que sí sabem és que la Seu tornava a tenir moneda pròpia

7. Per exemple, pocs anys abans, al 1457, el Consell de la Seu acordà la creació d'un nou impost de peatge que havia de servir per reparar les muralles i que consistia a cobrar dos diners per persona a cavall que entrés a la ciutat i també per cada animal amb càrrega. C. BATLLE, «Noticias sobre la ciudad de la Seu d'Urgell a mediados del siglo XV», *Actas del VII Congreso Internacional de Estudios Pirenaicos (Seu d'Urgell, 1974)*, Jaca, 1983, p. 101.

en circulació l'any 1477 (doc. 10). Això ho sabem perquè un tal Joan Naves havia estat detingut inculpat de falsificar la moneda de la ciutat. El Consell va deliberar sobre la petició del vicari general del bisbe, que reclamava la competència sobre el pres, atès que Naves era clergue conjugat i tonsurat,⁸ i també sobre una segona petició similar per part del comte de Foix, en qualitat de vescomte de Castellbò. El Consell va acordar negar-se a traspasar-lo i fer-li justícia allí on havia delinquit, deixant clar als dos senyors la determinació que «ací que se'n vege la justícia e ací a ésser punit, ara sie ecclesiàstich o no, si delinquit ha. E molt més que aquesta ciutat és de l'asglésia e no del senyor Comte».

De les característiques de les monedes emeses no se'n parla, excepte que es tracta d'ardits, és a dir monedes de valor de dos diners. És sorprenent la utilització del mot *ardit* al segle XIV per referir-se a una moneda catalana. Aquesta paraula és una traducció del mot francès *hardi*, que designava certs tipus de monedes de billó d'aquest regne, sobretot del segle XIV. Pel que fa la moneda catalana, el mot *ardit* acabaria sent molt usual a la Catalunya del segle XVII, però es documenta amb dificultat al segle XVI. Trobar una referència tan primerenca ens deu assenyalar un dels orígens geogràfics del mot, òbviament situats al nord del Principat, en aquest cas l'Urgellet, habituat a finals del segle XV a rebre i fer circular abundant moneda menuda francesa.

3a EMISSIÓ: DINERS DEL BISBE PERE DE CARDONA (V.1508 - 1515)

No he trobat documentació escrita sobre aquesta emissió, llevat de la notícia que l'any 1518 la Seu d'Urgell mantenia amb normalitat moneda pròpia en circulació (doc. 13). L'existència d'unes monedes de llautó que duen el card heràldic confirmen l'interval d'emissió proposat.

Se'm podria discutir que aquesta moneda, pel fet de ser de llautó i dur l'heràldica d'un Cardona, podria adequar-se a l'emissió anterior al 1477, de la qual no s'ha identificat cap exemplar. Jo no ho crec possible. D'una banda, perquè entre el 1493 i el 1511 es produí un trencament en el seguit d'emissions municipals de Catalunya, de resultes de la política de redreç monetari engegada pel Consell de Cent barceloní i recolzada pel rei Ferran el Catòlic.⁹ No es coneix cap emissió ni

8. Un clergue tonsurat i conjugat era un home de jurisdicció eclesiàstica però que desenvolupava una vida laica.

9. Per a totes les referències sobre la moneda barcelonina de curs general dels segles XVI i XVII que s'esmenten en aquest article cal veure: J. CARRERA PUJAL, *Historia política y económica de Cataluña*, Barcelona, Bosch, 1947; M. CRUSAFONT, *Barcelona i la moneda catalana*, Barcelona, La Caixa, 1989; X. SANAHUJA, «Rals i croats catalans del segle XVI», *Acta Numismática*, 30, 1999, p. 95-130; X. SANAHUJA, «La moneda menuda a la Corona d'Aragó d'època moderna (s. XV-XVIII)», *Gaceta Numismática*, 161, 2006, p. 23-40; X. SANAHUJA, «El problema de la llei i talla de la moneda de plata catalana del segle XVII», *Acta Numismática*, 37, 2007, p. 129-54; a més de les dues obres ja esmentades de J. BOTET, *Les monedes catalanes*, i de X. SANAHUJA, *La moneda municipal de Reus i el seu entorn (segles XV-XVIII)*.

circulació de moneda local a Catalunya entre aquestes dues dates. És molt poc probable, doncs, que una moneda en circulació poc abans del 1518 ja estigués en circulació abans del 1477. L'inici de la primera crisi de la moneda menuda barcelonina al segle XVI, l'any 1508, i la mort del bisbe Pere de Cardona, l'any 1515, ens assenyalen l'interval d'encunyació d'unes monedes que, per altra banda, presenten una morfologia exactament igual a la que s'utilitzaria en les fabricacions immediatament posteriors.

4a EMISSIÓ: DINERS DEL BISBE ESPÉS (1518-1519)

El 1518 s'engegà una nova emissió de diners menuts a la Seu. L'11 d'octubre el Consell es dolia de la manca de moneda menuda i temia pel desenvolupament proper de la fira de Sant Ermengol, el dia de Tots Sants (doc. 13). Hom va acordar la fabricació de moneda, que es dugué a terme, en una primera fase, entre el mateix 12 d'octubre i el 16 de novembre, i va concloure amb la fabricació de 25.086 menuts (doc. 14). En una segona fase, entre el 12 i el 17 d'octubre de l'any següent, el 1519, es fabricaren 6.648 menuts més (27 ll. 14 s.), per tal de fer front a les despeses de les obres dels murs de la ciutat (doc. 15).

5a EMISSIÓ: ARDITS DEL GRIU (1523-1525, 1533-1537, 1540)

Poc després de l'emissió de diners menuts, el Consell urgellenc decidí començar a encunyar una nova denominació: l'ardit.

Com a disseny hom escollí omplir el camp de la moneda incusa amb el senyal heràldic del bisbe Espés, que era un griu en posició rampant. La primera emissió d'ardits del griu s'inicià el 1523 i continuà, de manera discontinua, fins al 1543, i coincidí, en els anys finals, amb l'emissió de diners menuts que duen l'heràldica del bisbe Urries.

Les monedes amb el griu són les més conegudes, per ser les més abundants, entre totes les fetes fabricar pel Consell municipal de la Seu. Ara veurem, però, que el tipus de l'ardit del griu es va immobilitzar i les mateixes empremtes es farien servir entre 1584 i 1611 i també entre 1653 i 1655, és a dir, en tres períodes històrics ben diferents. Caldrà tornar a classificar les peces conegudes segons el que puguem deduir dels documents.

Cal fer notar que aquestes peces són ardits, és a dir valien dos diners, i llur fabricació començà molts anys abans que finalitzessin les emissions de diners senzills.

En un primer moment, la ciutat féu fabricar 13.111 ardits «ab lo senyal del griu» (doc. 16), entre el 8 d'agost i el 13 de novembre de 1523. En el document

del lliurament dels ardits al clavari, els cònsols de la Seu assenyalaven que les monedes les feien dins la casa de la ciutat. El 16 de maig de 1525, el Consell acordà fabricar més ardits per tal de lluir dos censals carregats sobre la ciutat que sumaven l'import de 175 lliures (doc. 17). Entre el 29 de maig i el 23 de juliol es fabricaren 20.403 ardits (170 ll. 6 d.) (doc. 18). El 15 de gener de 1533, el Consell acordà fabricar uns cinquanta o seixanta ducats d'ardits per tal de fer front a les despeses d'expedició del privilegi reial de les imposicions, atorgat per Carles I (doc. 19). La fabricació es duagué a terme entre el 23 de març i el 8 de desembre i s'encunyaren 2.494 ardits (doc. 20). El 24 d'octubre de 1536, el Consell de la Seu d'Urgell acordà fabricar cent o dues-centes lliures de moneda per fer front a les despeses ocasionades arran de la investigació de l'assassinat del cònsol en cap, Berenguer Santmartí, el dia 4 d'octubre, a mans de gent armada de Castellbò (doc. 21). I el 30 de novembre del mateix any s'amplià l'autorització precedent per tal de fer front a diversos deutes de la ciutat (doc. 22). En total, es fabricaren l'any 1536 poc més de 384 lliures de moneda, entre ardits i menuts (doc. 23). Jo calculo, prenent com a model unes xifres parcials que s'esmenten a la documentació, que el nombre d'ardits del griu fabricats en aquell any devia ser proper als 28.000 (poc menys de 235 lliures).

Encara tenim constància d'una darrera fabricació, duta a terme entre l'1 d'octubre i el 31 de desembre de 1540 (doc. 24). En aquella ocasió es fabricaren 19.695 ardits, però fent servir coure en lloc de llautó. És probable que aquesta emissió no arribés a circular, atès que en un Consell del gener del 1643, els cònsols es queixaven que els ardits de coure no havien quedat ben encunyats i optaren finalment per reconvertir-los en diners menuts (doc. 26).

6a EMISSIÓ: DINERS DEL BISBE URRIES (1536-1537, 1543)

Un cop iniciada la fabricació d'ardits, hom va acordar no variar en res les empremtes, que duïen el griu com a figura central. En canvi, els diners menuts batuts fins aleshores anaven canviant d'empremta segons el bisbe que governava la Seu. L'any 1536, el Consell municipal va decidir alternar la fabricació dels ardits amb nous diners menuts, i es va continuar la tradició de conservar l'empremta amb la porta de la ciutat i l'escut del bisbe de torn. Aquest bisbe era aleshores Francisco de Urries i el seu escut, que apareix a les monedes, consisteix en un quarterat amb dues barres als espais primer i tercer i espais nets al segon i quart.

Els primers diners menuts amb l'escut del bisbe Urries es fabricaren conjuntament amb els ardits, entre el 24 de novembre de 1536 i el 20 de març de 1537, pels motius i de la manera que he esmentat en l'apartat anterior (doc. 21 i 23). Jo calculo que es van fabricar 17.500 menuts (73 lliures) de llautó. Arran del fracàs de l'encunyació d'ardits de coure, hom va ordenar, el 8 de gener de 1543, que es re-

convertissin els ardots en menuts i que es continués la fàbrica d'aquests utilitzant la planxa d'aram que havia sobrat (doc. 26). Així doncs, entre el 15 de gener i el 22 de desembre es fabricaren 35.068 menuts d'aram de la Seu d'Urgell (doc. 27).

7a EMISSIÓ: DINERS NOUS DE LA CIUTAT (1555, 1557, 1563)

El Consell va acordar una nova fabricació de menuts el 21 de juny de 1555, al·legant la necessitat que la ciutat tenia de diners per tornar préstecs, comprar blats i altres obligacions (doc. 28). Entre el 22 i el 25 d'octubre es fabricaren 16.932 menuts (70 ll. 11 s.) (doc. 29). Fou aleshores, que el bisbe es dirigí a la ciutat per tal de demanar explicacions sobre la legitimitat de les fabricacions de moneda. És clar, doncs, que el bisbe no havia autoritzat aquesta fabricació. L'11 de gener de 1556, el Consell acordà trametre una resposta al seu senyor, assegurant-li que la ciutat «n'està en antiquíssima e immemorial possessió y consuetut e ne té letres de manutencions real atorgades per lo marquès de Aguilar, lochtinent de capità general». És a dir, ras i curt, ara estem segurs que des d'aquest moment (potser abans i tot) la ciutat s'havia autoconsiderat detentora del dret de fer batre moneda. I fins i tot podria haver succeït que, des d'aquest moment, la ciutat prescindís de l'heràldica dels bisbes i de la simbologia episcopal a l'hora de projectar les seves monedes (doc. 31).

Entre el 29 d'abril i el 9 de juliol de 1557 es fabricaren 48.839 menuts més (203 ll. 9 s. 11 d.) dins la casa de la ciutat de la Seu d'Urgell (doc. 32). Sis anys més tard, el nombre de menuts nous s'incrementà encara més: entre el 7 de setembre i el 22 d'octubre de 1563 es fabricaren 151.000 peces (629 ll. 3 s. 4 d.), la quantitat de moneda més gran fabricada fins aleshores a la ciutat (doc. 33).¹⁰

És curiós que el gruix de l'emissió es produís l'any 1563, fruit de les necessitats econòmiques de la ciutat, i no pas l'any 1556, que és quan tingué lloc la gran crisi de la moneda menuda barcelonina i que és quan un gran nombre de poblacions catalanes es van veure obligades a engegar el negoci de la moneda pròpia. L'explicació ha de raure en el fet que la ciutat d'Urgell ja havia començat a fabricar moneda pròpia un any abans, i que la crisi de la recollida dels menuts barcelonins es pogués combatre eficaçment amb la primera partida de menuts urgellencs, i potser també amb la segona, del 1557.

L'excés de fabricació d'aquesta emissió, agreujada pel fet que no s'havien retirat de la circulació les emissions precedents de diners i ardots, va causar un rebuig popular fins aleshores desconegut. Cap a l'any 1565, la suma de diners posats en circulació pel Consell urgellenc superava probablement les 1.500 lliures.

10. És sempre interessant conèixer el nombre d'habitants d'una població i relacionar-lo amb la quantitat de moneda fabricada. La Seu d'Urgell tenia 199 focs segons el fogatge de 1497 i 227 focs (162 dels quals laics) segons el de 1553. J. IGLESIES, *El fogatge de 1553*, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1981; *El fogatge de 1497: Estudi i transcripció*, Barcelona, Fundació Salvador Vives Casajuana, 1991.

Més de la meitat eren menuts nous, acabats de fabricar l'any 1563. La gent va perdre la confiança en la moneda municipal, massa abundant i, seguint la llei de Gresham, atresorava la bona moneda de plata i procurava desempallegar-se al més aviat possible de la moneda de la Seu. A efectes pràctics, la moneda municipal devia perdre valor respecte de la moneda de curs general. Per tal de fer front a aquest problema, les autoritats municipals decidiren retirar de la circulació tota l'emissió de menuts nous, el 27 de febrer de 1565 (doc. 34 i 35). La gran idea d'incrementar sobtadament l'endeutament públic mitjançant l'emissió de moneda municipal havia durat poc més d'un any. El Consell municipal encara hauria de prendre més decisions.

1a CONTRAMARCA: «S» SOBRE ARDITS I DINERS (1565-1576)

Un mes més tard de la retirada de l'emissió dels menuts nous, el Consell urgellenc va acordar recollir la resta de moneda pròpia en circulació per tal d'avaluar la suma de diners que importava. Es tractava de diners vells i d'ardits del griu, fabricats durant tot el segle. Entre el 2 i el 15 de maig recolliren 408 lliures, entre ardits i menuts vells. Seguidament, els contramarcaren tots, « picats y assenyalats del senyal de la S segons que és stat ordenat per lo Consell» (doc. 36). Després de l'ensurt del rebuig, la voluntat del Consell era la de retirar completament la moneda pròpia de la circulació. Però aquest extrem no fou possible. La retirada traumàtica i sobtada no permetia la devolució dels diners als posseïdors de les monedes. Per això, i com havia passat al segle XV, el Consell va haver d'acordar retornar immediatament els diners només als més necessitats, i pagant-los amb els ardits i els menuts vells ara contramarcats amb la lletra S (doc. 37).

Com en qualsevol altre cas de crisi monetària, on el que cal és reduir el diner en circulació, el Consell urgellenc va haver de reduir la despesa pública. El 31 de maig de 1565 el Consell Secret de la Seu d'Urgell acordà paralitzar les obres de construcció del pont, durant dos anys, en no tenir diners per culpa de la costosa recuperació de la moneda de la ciutat, i decidí demanar al senyor bisbe que l'absolgués del jurament fet al mestre d'obres (doc. 38).

El 7 d'octubre de 1567 el Consell autoritzà la circulació d'un centenar de lliures més de menuts contramarcats (doc. 39). I el 24 d'abril de 1576 autoritzà que circulés de nou una altra partida de 50 ducats (60 lliures), per tal de fer front a les obres de fortificació del portal de Soldevila vers el Segre (doc. 41). Però l'experiència passada degué frenar molts altres intents de fer que la moneda circulés de nou. Així, per exemple, l'any 1581 el Consell reconeixia que hi havia poca moneda menuda en circulació, llevat dels diners i els ardits d'Organyà, però no acordà treure cap nova partida de moneda urgellenca, sinó simplement prohibir la circulació de la moneda organyesa a la ciutat (doc. 42).

8a EMISSIÓ: ARDITS NOUS DE LA CIUTAT I RECIRCULACIÓ DE DINERS CONTRAMARCATS (1584-1611)

El 29 de maig de 1584 el Consell de la Seu d'Urgell acordà fabricar 200 ducats de menuts de la ciutat amb encunys nous (230 lliures) per tal «d'acabar de cobrir los corredors de les muralles y per a comprar blats per als pobres y per a reparatió de les muralles» (doc. 43). La ciutat es queixava també de les despeses que havia de suportar en la defensa de tants plets que el bisbe i el Capítol d'Urgell «tan injustament apporten contra de la pobra ciutat», i també de la manca de bona moneda menuda en circulació i de l'excés de moneda municipal forastera en circulació.

El dia 3 de setembre es fabricaren 14 lliures entre diners i ardits d'encuny nou (doc. 44). A continuació, l'emissió es paralitzà uns mesos. Fou en aquest moment que el Consell decidí treure a la circulació moneda recollida anteriorment, en lloc de fabricar-ne de nova. Els diners recollits es contramarcaren amb un nou senyal més petit. Entre maig i desembre de 1585 es contramarcaren 47.514 menuts (197 ll. 19 s. 6 d.) (doc. 45).

Pocs anys després, el 17 d'abril de 1587, els cònsols de la Seu lliuraren al claviari de la ciutat 35 lliures d'ardits i de menuts, per ordre del Consell, per raó de les reparacions de les sèquies i les peixeres del Segre i de Prats (doc. 47). En canvi, l'any 1593 el Consell desestimà la possibilitat de treure més moneda a la circulació, malgrat haver-se «desrocat un pany de muralla prop lo portal de Soldevila, y axí per la obra y reparatió de dita muralla és menester diners» (doc. 48). El 20 de març de 1595 (doc. 49), el Consell acordà picar 60 o 70 lliures de moneda pròpia per fer front a les despeses de reparació de la palanca de Boixadera, però immediatament després, el 10 d'abril, el mateix Consell acordà no treure a la circulació les 40 lliures de menuts que acabaven de fabricar (doc. 50). Tampoc el 10 d'abril de 1602 es va acordar fabricar més moneda, ja que es va preferir prendre un censal amb vistes a poder lluir-lo ràpidament amb el superàvit del claviari de l'any en curs (doc. 51). En canvi, el 23 de setembre del mateix any el Consell ordenà la fabricació de fins a 400 lliures d'ardits i de menuts per dur a terme l'obra de la pila per edificar el pont, en no haver-se pogut trobar diner a censal (doc. 52). Una part d'aquesta moneda va romandre en mans dels cònsols fins que per acord del 7 de gener de 1604, fou tret a la circulació (doc. 56).

Com havia passat amb les emissions anteriors, també la de 1584-1611 es falsificà. El 7 de gener de 1603 el Consell va haver d'actuar ordenant tallar i destruir els ardits i els menuts falsos en circulació (doc. 53). El dos d'abril arribà la notícia de la detenció de dos francesos acusats de falsificació, que foren tancats a la presó episcopal (doc. 54). El 13 d'abril s'acordà fer crides a Andorra prometent una recompensa per a qui denunciés els falsificadors de la moneda falsa de la Seu, i s'acordà també nomenar un canviador de la moneda municipal, encarregat de ve-

rificar l'autenticitat de les peces que duïen els forasters (doc. 55). Una ordre semblant es repetiria a principis de 1607 (doc. 57).

L'any 1611, de manera semblant a moltes altres poblacions de Catalunya, el Consell de la Seu d'Urgell va haver de treure ardots i diners menuts a la circulació per tal de fer front als problemes causats per l'abatiment de la moneda de plata. L'acord inicial fou del 15 de març i s'explicava que les monedes de plata grosses s'havien prohibit i que la majoria de les petites que circulaven eren falsificacions «boscateres» (doc. 58). El 8 d'abril s'acordà treure a la circulació 400 lliures de moneda pròpia per tal de facilitar les transaccions quotidianes (doc. 59). La suma de moneda circulada fou, però, molt superior. Entre el 9 d'abril i el 20 de maig es van treure més de 595 lliures, i entre el 22 d'agost i el 9 de setembre es van picar 403 lliures més (doc. 60 i 61).

I també com va passar a moltes altres poblacions catalanes, la circulació de la moneda pròpia es col·lapsà a principis de 1613. El 10 de gener, el Consell va haver de deliberar sobre la possibilitat de prendre dues mil dues-cents lliures a censal i poder així retirar la moneda pròpia de la circulació mitjançant la intervenció d'un canviador (doc. 62). Al final no va caldre l'exercici del canviador i els ardots i menuts es van haver de portar a la casa de la ciutat per tal de reconèixer-los (doc. 63). El 29 de gener s'havien recollit més de 1.150 lliures «dels ardots nous que s'picaren en lo dit any 1611» i el Consell acordà anar-los retirant poc a poc de la circulació (doc. 64).

A diferència del que havia succeït en l'emissió de 1555-1563, l'emissió de 1584-1611 es caracteritzà per una meditada prudència a l'hora de treure més moneda pròpia a la circulació. Alternaven les decisions de capitalitzar diners amb les de recórrer a altres mitjans o, simplement, amb les d'evitar les despeses. El resultat és que la ciutat va poder mantenir molt de temps les monedes en circulació, amb la qual cosa va evitar el rebuig popular, i alhora l'haver de reemborsar els diners de cop a causa d'una situació crítica. Només la situació crítica de 1611, provocada pel col·lapse general de la moneda a tot el país, va precipitar el descontrol del negoci. La gran quantitat de moneda posada en circulació per suplir la manca de moneda de plata va ser molt útil fins que es van normalitzar, a finals del 1612, la fabricació de nova moneda de plata i també d'ardits, a Barcelona, i el sanejament de la moneda de plata castellana. A partir d'aquell moment, la moneda municipal de la Seu deixà de tenir una utilitat per convertir-se en un problema.

3a CONTRAMARCA: SOBRE ARDITS NOUS DE LA CIUTAT (1618)

El 30 de gener de 1618, el Consell de prohoms urgellenc acordà treure a la circulació una partida de 200 lliures d'ardits, però en aquesta ocasió contramarcats amb la mateixa marca utilitzada per als diners l'any 1585, per tal de reduir el

seu valor circulatori a la meitat, és a dir al valor d'un diner menut (doc. 65). El 25 de juny, el Consell General confirmà aquest acord, després de dues deliberacions contràries hagudes durant el mes de febrer (doc. 66 i 67). En aquesta ocasió la ciutat necessitava diners per tal de fer front a les despeses de reparació de la peixera i de les palanques, i poder tornar a disposar del rec d'aigua.¹¹

La documentació ens assenyala fins a tres noms que servien per denominar aquesta marca: «marca del diner» (doc. 65), «marca de menut» (doc. 67) i marca «petita» (doc. 68). Tots tres noms ens assenyalen la contramarca petita que coneixem en molts dels ardits conservats. Fins ara havíem cregut que es tractava d'una essa petita, però també es pot tractar d'una ema gòtica minúscula, abreviatura de «menut», o potser és un senyal indeterminat en forma de vuit.

Durant l'any 1618 es produí un cas sonat de falsificació. El sabater Llorens Costa i el seu còmplice Bartomeu Guió van ser acusats d'haver robat ardits de l'arxiu municipal, que és on estaven custodiats, i d'haver-los fet circular després de contramarcar-los amb una marca falsa o potser amb una de bona també robada de les dependències municipals. Tots dos van ser presos, acusats de regalia, van ser traslladats a Barcelona per ser jutjats, però es van escapar i es van refugiar en una església. Durant dos anys van viure amagats, fins que el mes d'octubre del 1620 van pactar amb el Consell de la Seu el poder tornar a les seves cases a canvi de pagar una multa de 300 i 100 lliures respectivament (doc. 69).

Poc durà aquesta emissió en circulació. El 20 de febrer de 1620 el Consell acordà retirar tots els ardits de la circulació, a causa de les abundants falsificacions (doc. 68). El text de l'acord deixava clar l'existència de molts encunys diferents i també de contramarques fraudulentos. El desencís causat per les falsificacions es reflectia en la manera de descriure com s'havien de tractar els ardits falsos un cop recollits: «... y los bons sian abonats als qui·ls tindran, y los falsos sian tallats en casa de la present ciutat, y després de retirats que sian romputs o fusos per que en altra ocasió no iscan».

9a EMISSIÓ: ARDITS DE LA CIUTAT (1653-1655)

L'emissió de moneda pròpia a la Seu d'Urgell després de la Guerra dels Segadors també era un fet desconegut. El 28 de juny de 1653 el Consell acordà la fabricació de 500 o 600 lliures d'ardits (doc. 70). L'actuació es justificava per la manca de diners, però es concretava en dues circumstàncies especialment oneroses. D'una banda, la ciutat havia obeït l'ordre de recollir els sisens batuts durant la

11. Les palanques eren els ponts de fusta sobre el riu. La reparació del subministrament d'aigua era d'especial importància per al Consell, atès que eren els cònsols els encarregats d'atorgar les concessions per regar els camps. A. VILLARÓ, *Hércules i la ciutat: un passeig per la història de la Seu*, Barcelona, 1995, p. 106.

passada Guerra dels Segadors (1640-1652), els havia enviat a Barcelona, i no tenia cap esperança de recobrar-los a curt termini. D'altra banda, la guerra amb França continuava i el governador dels comtats de Rosselló i Cerdanya havia demanat ajuda a la ciutat, a través del Capítol de la Seu, per tal d'enviar homes armats a defensar la vila de Ribes de Freser, assetjada per l'enemic.

L'emissió continuà segons acord del 19 d'abril de 1654 (doc. 71). Els problemes de falsificació no van trigar en aparèixer. El 7 de novembre del mateix any, Joan Palau, passamaner de la ciutat, fou acusat de falsificador (doc. 72). La recerca de proves inculpatòries continuava el dia 30 del mateix mes, sense haver-ne trobat cap (doc. 73).

Desconec el volum real de fabricació d'ardits durant aquest període, i també fins quan van estar en circulació. La Seu d'Urgell va restar ocupada pels francesos entre octubre de 1654 i abril de 1657.¹² En condicions normals, la ciutat hauria retirat de la circulació la seva moneda a finals del 1654, un cop haguessin arribat els abundantíssims ardits barcelonins encunyats aquell any.

ALTRES ACTUACIONS MONETÀRIES

La confusa redacció d'un acord del Consell del 25 d'abril de 1471 deixa oberta una interpretació poc probable que passo a comentar (doc. 8). L'acord diu literalment així:

«En lo qual Consell fonch proposat per los honorables cònsols que com se face gran abús en la present ciutat dels enrichs, si'ls cridaran e metran al for que's valen en altres lochs.

Fonch conclòs que los cònsols sàpien com se valen e que's prenguen segons són assenyalats. E los qui no seran assenyalats que's senyalen. E fonch remès al senyer n' Andreu Consel».

Carreras Candi ja coneixia aquest document i havia interpretat que la moneda anomenada «enrichs» era objecte de contramarca a la Seu d'Urgell. Botet arribà a preguntar-se si aquests enrics eren els anomenats *quartillos* encunyats per Enric IV de Castella, sobretot tenint en compte que ell mateix en publicà un amb una contramarca d'escudet català.¹³ En realitat, aquests enrics són els enrics d'or del mateix Enric IV de Castella. No es tracta, doncs, de moneda de billó. La moneda de billó castellana no va tenir mai un curs oficial, ni oficiós, a Catalunya, abans del Decret de Nova Planta de Felip V. Tampoc em queda clar que el Consell urgellenc ordenés contramarcар aquesta moneda d'or. L'única raó que explicaria el fet de contramarcар moneda d'or seria que el Consell n'hagués adquirit una certa

12. A. VILLARÓ, *op. cit.*, p. 130.

13. J. BOTET, *op. cit.*, p. 299-300.

quantitat a un determinat preu i que, de resultes d'un abaixament del seu valor, hom volgués no perdre-hi i mantenir aquesta moneda d'or al preu antic. Però això no és ni de lluny el que es desprèn de l'acord municipal. Com a possible explicació (em venen altres possibilitats al cap però són més rebuscades)¹⁴ proposo considerar que el mot *assenyalar* en aquest context cal traduir-lo per *aforar* o oficialitzar un valor de canvi determinat. El fet de parlar en plural («los qui no seran assenyalsats que's senyalen») podria ser pel fet de l'existència de diversos tipus d'enrics d'or, de resultes de diferents emissions i característiques.

La circulació de moneda estrangera queda molt ben registrada per les actes municipals de la Seu d'Urgell de finals del segle xv. A més dels enrics d'or castellans, hi surten esmentats els ducats venecians i genovesos, els ducats turcs, els aguilots d'or, i els rals de plata valencians (doc. 7 i 8). També s'esmenten les cabeces o rals castellans (doc. 9). Entre 1477 i 1488 apareixen documentats diversos tipus de moneda de billó estrangera (francesa, navarresa, provençal i italiana) aleshores substitutòria de la degradada i cada cop més escassa moneda barcelonina: les dobles (avui en diríem blanques) del rei, les de Savoia, les *claverines* i els *gansos* (doc. 9, 11 i 12).

DISCUSSIÓ PRÈVIA A LA CATALOGACIÓ

Abreviatures:

Crus(1): M. CRUSAFONT, *La moneda catalana local (s. XIII-XVIII)*, Barcelona, SCEN, 1990

Crus(2): M. CRUSAFONT, *Catàleg general de la moneda catalana*, Barcelona, SCEN, 2009.

1. Emissions del segle xv

Encara no s'ha identificat cap exemplar pertanyent a la primera emissió de moneda municipal de la Seu, duta a terme entre 1465 i 1470. Sabem que ha de ser de plom i que podria dur les armes del bisbe Jaume de Cardona (1461-1466) o les del bisbe Roderic de Borja (1466-1472), o cap d'elles, atès que el Borja no arribà mai a residir a la Seu.

Tampoc no s'ha identificat cap exemplar de la segona emissió, anterior a 1477. A més d'ardits, es podrien haver fabricat també menuts (és el cas, per exemple, de

14. Per exemple, que l'acord escrit ometi una deliberació sobre el tema i que la conclusió final es refereixi a contramarcar els ardits municipals i no pas els enrics d'or. Amb la contramarca, els ardits serien recanviats al valor que tenien els enrics d'or inicialment, i no pas al nou valor, de manera que el Consell no hi perdria diners (seria un cas semblant al que succeí a Vic l'any 1492. Vegeu: X. SANAHUJA, «La municipal de Vic (I): Ploms i senyals (1470-1513)», *Ausa*, 142, 1999, p. 385-396).

Vic, el 1493¹⁵). Les monedes podrien dur l'heràldica del bisbe Roderic de Borja (1466-1472), en cas d'haver-se iniciat el mateix 1471, o bé podrien dur l'heràldica de Pere de Cardona (1472-1515). No coneixem el metall emprat, encara que podem suposar el llautó, atès que així ho havien previst uns quants anys abans, el 1469.

2. Diners menuts (d. 1508-1611)

L'atribució del diner amb l'heràldica del bisbe Cardona a aquesta primera emissió del segle XVI ha estat argumentada més amunt, desestimant, per menys probable, la seva atribució a l'emissió anterior a 1477.

D-1

Incusa de llautó. Diner menut.

(1508-1515)

a/ [mitra] CIVITAS [quatre punts en forma de T] VRGELLENCIS

Porta de la ciutat, a sobre mata de card, entre les dues torres.

Referències: Crus(1) 2120; Crus(2) 3846

Ø: 19 mm

Exemplars vistos: 4 (mateix encuny)

Observacions: Els exemplars observats presenten quatre punts units en forma de T com a separació entre CIVITAS i VRGELLENCIS, i no pas dos punts com apareix descrit a CRUS(2), per bé que en les monedes més desgastades sols se'n veu un amb claredat. La figura representada al centre de la moneda és una de les quatre portes que tenia la ciutat, i no pas un castell com també s'havia proposat.¹⁶ El mur frontal és coronat per una sèrie de merlets. Les dues torres no són merletades, sinó cobertes.

1

No ha aparegut cap moneda que pugui atribuir-se amb claredat l'emissió de 1518-1519. Coneixent els tipus emprats durant la primera meitat del segle XVI hem de suposar que es tracta d'un diner amb la porta de la ciutat cimada per l'heràldica del bisbe, que aleshores era Joan d'Espés (1515-1530). El seu escut d'armes duia un griu.

15. X. SANAHUJA, «La municipal de Vic (I)», *op. cit.*

16. Segons C. BATLLE, «Noticias sobre la ciudad de la Seu d'Urgell...», p. 99, cadascuna de les quatre portes que tenia la muralla de la Seu d'Urgell estava coronada per dues torres.

D-2

Incusa de llautó. Diner menut.

1518-1519 TIPUS NO IDENTIFICAT

Emissió de 31.734 peces.

De l'època del bisbe Urries coneixem dues emissions fabricades el 1536-1537 i el 1543. Els documents ens fan saber que en la primera s'utilitzà el llautó, mentre que els menuts del 1543 van ser batuts en aram. Coneixem dues varietats de llegenda dels menuts que duen l'escut heràldic de Francisco de Urries, per bé que d'una només n'he retrobat un exemplar. En el cas que aquest exemplar sigui una peça autèntica i no pas una de les abundants falsificacions d'època, caldrà atribuir-lo a la primera emissió de 1536-1537, deixant els altres per a l'emissió més abundant de 1543. No crec que en una mateixa emissió es fabriquessin encunys amb llegendes diverses. De tota manera, caldrà comprovar que totes les monedes que ara atribueixo a l'emissió del 1543 siguin de coure i no pas de llautó. Jo només ho he pogut verificar en un exemplar. El 1567 és documentada la menció d'un «diner roig» de la Seu.¹⁷

D-3 (dubtosa)

Incusa de llautó. Diner menut.

1536-1537

Emissió aproximada de 17.400 peces.

a/ [mitra] CIVITAS VRGELLENCIS

Porta de la ciutat, a sobre escut arrodonit amb les armes del bisbe Urries (quarterat amb dues barres als espais primer i tercer i espais nets al segon i quart).

Referències: Crus(1) 2122; Crus(2) 3848 (atribuïts al bisbe Miquel Despuig, segons un dibuix incorrecte de Botet)

Ø: 19 mm

Exemplars vistos: 1 (+ el dibuix de Botet).

Observacions: La classificació d'aquesta peça és dubtosa, perquè presenta un tall irregular i podria tractar-se d'una falsificació d'època. La llegenda acabada amb VRGELLENCIS és la mateixa emprada en els diners del bisbe Cardona, però no en les emissions posteriors. El fet d'haver vist un sol exemplar dificulta poder-la atribuir sense reserves.

3

D-4

Incusa de coure. Diner menut.

1543

Emissió de 35.068 peces.

4

17. F. CARRERAS CANDI, *op. cit.*, 1906, p. 136.

D-1

D-3

D-4

D-7

a/ [mitra] CIVITAS VRGELLINA

Porta de la ciutat, a sobre escut amb tres puntes en el cap, amb les armes del bisbe Urries.

Referències: Crus(1) 2121; Crus(2) 3847

Ø: 19 mm

Exemplars vistos: 8 (de dos encunys diferents).

Observacions: En cap de les peces s'aprecia el tipus de separador entre CIVITAS i VRGELLINA. Pel que fa a la verificació del metall, en un cas s'observa clarament que es tracta de coure i no pas de llautó. En d'altres casos la patina adquirida amb el pas del temps fa impossible apreciar el metall original. Noteu la diferència de forma de l'escut respecte al que apareix representat a la peça D-3.

Els menuts de l'emissió de 1555-1563 els contemporanis els anomenaven «nous». Per força s'ha de tractar de la peça que Crusafont catalogà l'any 1990 (Crus(1) 2123), una curiosa moneda que també porta la imatge de la porta de la ciutat. D'una banda presenta una contramarca petita al bell mig de la moneda, circumstància favorable per considerar-la d'aquest període. Però, en canvi, la llegenda [mitra] CIVITAS VRGELLINA és escrita de manera irregular, amb la lletra N girada. L'escut heràldic sembla contenir una creu de traç gruixut, com en el dibuix de Botet esmentat més amunt. Un segon exemplar probablement pertany a aquest mateix tipus. És una peça procedent d'excavació arqueològica a Andorra i examinada per Pere Canturri.¹⁸ En el seu moment Crusafont li va donar número de catàleg (Crus(1) 2124), però més endavant la va suprimir i ja no la va incloure al seu *Catàleg general*. Canturri la va descriure amb un gran escut a la part central, malgrat fer notar que el seu estat de conservació no permetia precisar-ne massa bé el disseny exacte. La porta de ciutat de la Crus(1) 2123 no presenta una base sobre línia recta, sinó lleugerament apuntada, i això podria haver confós Canturri a l'hora de distingir entre una porta de base apuntada i un escut de característiques similars.

D-5

Incusa de llautó. Diner menut «nou».

Retirada: 1565

Emissió de 216.771 peces.

a/ [punt] CIVITAS VRGELLINA (amb la N girada)

Porta de la ciutat, a sobre escut amb creu ?

Exemplars vistos: 1 (+ el dibuixat per Canturri)

Observacions: Tipus no identificat sense contramarca. Vegeu el tipus D-7.

18. P. CANTURRI, *Monedes trobades a Andorra usades entre els segles XII i XIX*, Andorra, 1981; i també P. CANTURRI, R. VIÑAS i P. MATAMALES, *La moneda a Andorra*, Andorra, Banc Agricol i Comercial d'Andorra, 1991.

Pel que fa als diners menuts de les emissions anteriors a l'any 1555 contramarcats amb una «S» entre 1565 i 1576, jo només he pogut verificar un únic exemplar, i encara amb les reserves pròpies de no haver pogut examinar la peça en mà. Es tracta del mateix exemplar fotografiat per Crusafont a *La moneda catalana local* (Crus(1) 2121) i dibuixat per Canturri (1981), que du una S en contramarca (girada, o picada al revers de la peça) a sota de la porta de la ciutat.

D-6

Incusa de llautó. Diner menut vell.

Contramarcats amb una S girada entre 1565 i 1576.

Retirada: 1613

Referències: Crus(1) 2121

Exemplars vistos: 1

Observacions: La peça examinada és una de les classificades dins l'emissió de 1543, de l'època del bisbe Urries.

Els diners menuts «nous» de l'emissió de 1555-1563 van ser retirats l'any 1565. Entre 1584 i 1611 van tornar gradualment a la circulació, però aleshores contramarcats amb una marca petita.

D-7

Incusa de llautó. Diner menut «nou».

Contramarcats amb una marca petita entre 1584 i 1611.

Retirada: 1613

Referències: Crus(1) 2123

Exemplars vistos: 1 (+ el dibuixat per Canturri)

Observacions: Es tracta del tipus D-5 amb contramarca.

3. Ardits del griu (1523-1655)

Pel que fa a la identificació dels ardits del griu cal tenir en compte les dificultats esmentades anteriorment. D'una banda, ara sabem que n'existeixen de tres emissions diferents i que, com és habitual en les emissions reeixides, es deuen haver conservat moltes falsificacions d'època que poden dificultar la correcta classificació dels tipus oficials. D'altra banda, tampoc sabem si es van arribar a executar totes les ordres de fabricar els ardits de bell nou, o es va prioritzar la recirculació de partides d'ardits anteriors.

Però la principal dificultat que m'apareix a l'hora de classificar aquesta sèrie és la composició del conjunt de peces conservades avui en dia. En la major part dels casos es tracta de peces molt ben conservades. És a dir, peces que no

s'han recuperat de la terra, sinó que han romàs en algun calaix o armari els darrers segles, dins d'alguna bossa. La primera pregunta que cal fer-nos és: el contingut d'aquesta bossa estava format per peces autèntiques o per falsificacions d'època? Era una bossa de falsari o era una bossa on es van oblidar peces autèntiques un cop van deixar de circular? Em temo que moltes de les peces poden ser falses, donades les llegendes estrafolàries que duen les més ben conservades.¹⁹

És cert que la nova documentació també ens ajuda a situar les emissions. Per exemple, ara sabem que l'any 1565 es van contramarcar els ardots amb una essa gran, i que el 1618 la contramarca aplicada fou una de petita. La contramarca de la «S» gran fou aplicada al revers de les peces, o bé a l'anvers utilitzant una essa incorrecta, girada.

Per si de cas, i recalcant que aquest article és una primera aproximació a la moneda de la Seu, em limitaré a presentar els tipus d'ardits coneguts, sense atrevir-me encara a classificar-los definitivament a l'emissió que els correspon. En un futur treball intentaré millorar aquesta classificació.

Emissions documentades i tipus coneguts:

A-1

Incusa de llautó. Ardit.

1523-1536

Retirada: ?

Emissió aproximada de 64.000 peces.

a/ [mitra] CIVITAS [cinc punts en forma de flor] VRGELLINA (la G gòtica)

Griu passant a la dreta, a sota la lletra S.

Ø: 23 mm

Referències: Sense contramarca: Crus(1) 2127; Crus(2) 3849 però VRGELINA

Exemplars vistos sense contramarca: 1

Observacions: La factura de la «G» sembla situar aquesta peça al principi de la sèrie o, en tot cas, en ple segle XVI.

19. F. CARRERAS CANDI, *op. cit.*, 1906, p. 136-140, ja advertia que els ardots sense mitra podrien ser falsificacions d'època, atès el seu mal art.

A-1

A-4a

A-5b

1565

1618

A-1bis

Incusa de coure. Ardit.

1540

Emissió de 19.695 peces.

Mateixos tipus que l'anterior. Probablement tota l'emissió fou destruïda abans de sortir a la circulació.

A-2

Incusa de llautó. Ardit.

1565-1576

Retirada: ?

Emissió d'un mínim de 30.000 peces.

Es tracta del tipus A-1 contramarcats amb una S girada.

Referències: Amb contramarca: Crus(1) 2129, Crs(2) 3849a

Exemplars vistos amb contramarca S: 1

2

A-3a

Incusa de llautó. Ardit.

1584-1611

Retirada: 1613

Emissió aproximada de 138.000 peces.

a/ [mitra] CIVITAS [punt] VRGELINA

Ø: 23 mm

Referències: Crus(2) 3849 però foto errònia

Exemplars vistos sense contramarca: 1

3a

A-3b

Semblant a l'anterior,
però amb la varietat VRGELLINA a la llegenda.

Ø: 23 mm

DESCONEGUDA

Exemplars vistos sense contramarca: 0

A-4a

Incusa de llautó. Ardit reconvertit en diner.

1618

Retirada: 1620

Emissió aproximada de 48.000 peces.

Es tracta del tipus A-3a contramarcats amb una marca petita.

Referències: Crus(1) 2126 però VRGELLINA; Crus(2) 3849b

Exemplars vistos amb contramarca petita: 6

4a

A-4b

Com l'anterior

Es tracta del tipus A-3b contramarcad amb una marca petita

Ø: 23 mm

Referències: Crus(1) 2128

Exemplars vistos amb contramarca petita: 2

Exemplars vistos amb doble contramarca petita: 1

4b

A-5

Incusa de llautó. Diner (del tipus de l'ardit).

1653-1654

Retirada: desconeguda

Emissió prevista de 72.000 peces.

a/ CIVITAS [punt] VRGELIINA [la N girada]

Griu passant a la dreta, a sota la lletra S estafeta.

Contramarcad amb una marca petita.

Ø: 23 mm

Referències: Crus(1) 2131, Crus(2) 3850a

Exemplars vistos sense contramarca: 0

Exemplars vistos amb contramarca petita: 11

5

DOCUMENTS

I

1465, 19 d'octubre. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell es fa ressò que la moneda menuda barcelonina no és acceptada per la població.

En lo quall Consell fonch proposat que la moneda menuda negú no le voll penra, si trauran altre provesió o s'es trametrà altre misatger.

Arxiu Històric Comarcal de l'Alt Urgell. Fons Municipal de la Seu d'Urgell (AMSU), *Llibre d'acords*, 1434-1506, f. 290.

2

1469, 13 novembre 1469. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell acorda demanar al veguer que investigui la proliferació de moneda falsa, elegeix visuradors per reconèixer les monedes i decideix substituir l'emissió municipal de ploms per una altra de monedes de llautó.

E més fonch proposat per los dits senyors cònsols com hagués exida molta moneda falsa de que la habien bestreta i que en han recobrada ab crida, que han feta fer una bona suma e que encara vuy en dia en sobre ho no res menys, han request lo veguer que n'enquers per que vegem quinya provisió se deu fer.

Fonch conclòs que bé e diligentment sie inquerit e si s trobe que sien castigats per iustítia e que tota quanta moneda se trobarà de ci avant falsa sie trencada. E per regonèxer e per trencar-la foren elets los senyors cònsols Pere Savina, Bernat Trullar, Sebastià Prat e lo mostasaf. E que la moneda de plom se cobre tota e que n sie feta de leutó de 12 en 16 ll.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1434-1506, f. 320-321.

3

1470, 4 de gener. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell es fa ressò de la manca de diner per retirar de la circulació l'emissió de moneda municipal.

E més fonch proposat aquí per los honorables cònsols com la ciutat fretura de diners per mudar la moneda de plom e encara per raó de blats per provisió dels habitants.

Fonch conclòs aquí que de diners que traguén d'aquels que deuen a la ciutat per mudar la moneda...

AMSU, *Llibre d'acords*, 1434-1506, f. 322v-323

4

1470, 19 de febrer de 1470. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell acorda retirar de la circulació trenta lliures de ploms de la ciutat.

Item fonch proposat aquí per los dits honorables cònsols com la moneda de plom qui va per la ciutat done gran dan a la ciutat e a les mercaderies, que no hich venen per causa de la moneda, los quals en volen fondre 30 sous.

Fonch conclòs que fonen tanta com puguen bastar a fondre e que traguén tants diners com puguen e que sichisque al més prest que poran e que vagen a fondre de present tanta com en tenent, que són trenta lliures e al fondre sie present ab los honorables cònsols en Pere Savina.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1434-1506, f. 326v.

5

1470, 23 de març. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda iniciar una investigació sobre el fet d'haver-se trobat més moneda en circulació de l'acordada fabricar pels cònsols anteriors.

En lo qual Consell fonch feta proposició per los honorables cònsols com s'a trobada més moneda de plom que los cònsols passats no avien batuda e volen los donem consell d'on hi supliran a les gents que l'an tornada e volan la cobrar, ho aquella ho altra, que no perden.

Fonch conclòs que sie cercat jutge e que enqueresca d'aquest fet e d'altros si necessari si serà, e que de aquells que deuen a la ciutat que paguen e que suplesquen an aquells a qui serà degut ho pus o hage més necessari, e que en la elecció del jutge sie comonicat ab lo honorable capítol.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1434-1506, f. 326v.

6

1470, 31 de maig. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell acorda pagar als més necessitats el que es devia pel recanvi de la moneda de plom.

En lo fet de la moneda de plom que's deu als habitants, ço és als més pobres, fonc conclòs que sie manat un albarà al clavari en Savina e que'l pach poch a poch als qui més necessitats ho auran.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1434-1506, f. 330v.

7

1470, 20 setembre. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell es fa ressò d'una crida publicada amb relació al for oficial de les monedes en circulació.

Dijous a 20 de setembre any desús dit fonch publicada una crida per la ciutat ab veu de trompa hordonada per lo Consell secret pus propassat, la qual crida és de la tenor següent:

Ara hojats què us mane lo molt honorable mossèn vicari general a tothom generalment strany o privat, clergues com lechs, de quin stament ho condició que sien, que tot pagament que faran dins la ciutat ho termes de aquella moneda d'or que aquella agen a dar de bon pes segons la valor de que serà ho lo pes que deu haver, e açò en pena de 25 s. qui lo contrafarà.

Encara mane més lo dit honorable vicari que los anrichs vells no'ls gosen metre en pagament negun sinó a 29 s. e de son pes e los anrichs nous no'ls gosen metre sinó a 28 s. ab aquell pes mateix dels vells sots la dita pena.

E més mane lo dit vicari que los florins d'or d'aragó agen a pendre ho pagar a 16 s. e sis d. però de bon pes sots la dita pena.

E més mane lo dit vicari que los ducats venetians e ginovins agen a pendre a 22 s. e lo ducat turch a 13 s. e sis d. e que los aguilot a 26 s. e açò sots la dita pena si donchs concòrdia de les parts no ere en pagar ho en rebre e per lo semblant del pes que deuen ésser.

Encara mane més lo dit vicari que los reals de Barcelona, valencians e de Perpinyà que sien de pes agen a pendre a 20 d. ho a 19 d. sino'n pesen pus però si

devallen de menys pes de 18 d. avall que aquells hagen a pendre tots a 18 d. encara que no·ls pesen sota pena de deu s.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1434-1506, f. 332v

8

1471, 25 d'abril. Seu d'Urgell

Els cònsols de la Seu d'Urgell acorden aforar els enrics d'or en circulació i acorden assajar l'emissió de moneda municipal a causa de la manca de petit numerari.

En lo qual Consell fonch proposat per los honorables cònsols que com se face gran abús en la present ciutat dels enrichs, si'ls cridaran e metran al for que·s valen en altres lochs.

Fonch conclòs que los cònsols sàpien com se valen e que·s prenguen segons són assenyalats. E los qui no seran assenyalats que·s senyalen. E fonch remès al senyer n'Andreu Consel.

E més, com en la present no·s tròpien dinés menuts per cambiar, si·n batran o no, ne quina moneda batran.

Fonch conclòs que·s face moneda si bona se pot fer e que no s'i perde.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1434-1506, f. 340v.

Carreras, Candi; Crusafont (1), p. 282-283.

9

1477, 15 febrer. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell fixa el valor circulatori d'algunes monedes d'argent i de billó.

E més fonch proposat per dits cònsols lo fet de les monedes, ço és de les dobles, a com hiran.

Fonch conclòs que les dobles de rey vagen a vuyt diners e les doblas de Savoya e altres duchs vagen a set diners, e les dobles d'argent vagen a dos sous, e les cabeces ho reals castellans per lo semblant a dos sous, e claverines a dotze diners, e gansos per lo semblant axí com se feye.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1434-1506, f. 372-372v

1477, 5 i 14 de març. Seu d'Urgell

Deliberacions del Consell Municipal sobre la jurisdicció per jutjar i castigar Joan Naves, detingut i acusat d'haver falsificat la moneda de la Seu d'Urgell.

(del 5 de març):

En lo qual Consell fonch proposat per los honorables cònsols com lo vicari general, ço és mossèn Simon, a dada la constitució a·n Pere Sabater, jutge de crimps, e a mossèn Veguer per causa de la detenció d'en Joan de Naves, qui està en la presó per causa de les monedes qui·s diu a meses, qui són diformes de aquelles que la ciutat a batudes, lo qual Naves diu lo dit vicari que és tonsurat e simple clergue conjugat, e que la conexença se sguarde a ell e no al jutge de crimps e per que no li vol retre, los a dada dita constitució.

(del 14 de març):

En lo qual Consell fonch proposat per los honorables cònsols com lo senyor Bastart los a dit com ell a rebuda una letra del senyor comte que vol que ell li tramete en Joan de Naves que és etat enculpat de la moneda diforma de aquella de la ciutat, ço és dels ardots.

Fonch conclòs que los honorables cònsols parlen ab lo Sr. Bastart graciosament e que comport un poch, e puys fer-li-an resposta e que la resposta li sie dada en scrits com ell no pугue ací veure en los actes judicaris com a procurador ni com a persona conjuncta perquè és contra usança, ni menys permetrien traure en Joan de Naves per portar-lo al senyor Comte si delinquit ha, sinó ací que se'n vege la justícia e ací a ésser punit, ara sie ecclesiàstich o no, si delinquit ha. E molt més que aquesta ciutat és de l'asglésia e no del senyor Comte.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1434-1506, f. 372v i 373.

Carreras Candi; Crusafont (1), p. 283.

1487, 11 de gener. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell fixa i equipara el valor circulatori d'algunes monedes de billó al for al qual es prenen a Barcelona.

E més fonch proposat per los dits honorables cònsols que com a tot l'honorable

Consell e ciutat sia notori que les dobles franceses en tota la terra baixa e Barcelona no·s prenen sinó a sis diners e a set diners e saben que lo honorable capítol e bolla no les prenen sinó a modo de Barcelona e axí mateix los grans pagaments que la ciutat ha fer a micer Gregori Molgosa, e al senyor bisbe, a Llorenç de Maranys e altres crehadors a dit for, appar a dits honorables cònsols sia total ruyna de la ciutat.

Fonch conclòs per lo dit honorable Consell que les dobles de Savoya apelades de la cadena se donen e prenguen a sis diners e les dobles de vuyt diners que son de rey a set diners, e que sien cridades a 6 d. e a 7 d. e qui a més les pendrà pacs la pena que hi serà imposada en la crida.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1434-1506, f. 421v.

12

1488, 15 setembre. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda reduir a quatre diners el valor circulatori de les blanques «de Savoia».

Fonch conclòs que ab auctoritat e Consell de dit mossèn vist qui ere aquí present que dites dobles de Savoya axí noves com velles per ara de present que sien preses dites dobles de Savoya a quatre diners per dobla.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1434-1506, f. 429v.

13

1518, 11 octubre. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda iniciar la fabricació de menuts per fer front a la manca de moneda menuda durant la fira de la ciutat.

En lo qual Consell fonch prepossat per los honorables cònsols que com en la present ciutat no·s tropa moneda per descambiar que si aconselen fàcian alguna cantitat de menuts, que·s faran.

E fonch conclòs que attès no·s troben manuts per descambiar y per ésser axí prop de la fira com som, que serà gran scandoll en lo temps de lla fira e dany per als mercaders que no·s trobàs manuts, que se·n face quantitat de cinquanta fins a

sexanta lliures e aquela cantitat feta, mesa en poder del clavari, e que no pugue servir a'n aquels amoluments de la ciutat...

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 73v-74.

14

1518, 16 de novembre. Seu d'Urgell

Entre el 12 d'octubre i el 16 de novembre de 1518 es fabriquen 104 ll. 10 s. 6 d. de menuts a la Seu d'Urgell.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 74-74v i 79.

15

1519, 17 d'octubre. Seu d'Urgell

Entre el 12 i el 17 d'octubre de 1519 es fabriquen 27 ll. 14 s. de menuts a la Seu d'Urgell, per tal de fer front a les despeses de les obres dels murs de la ciutat.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 91.

16

1523, 3 de novembre. Seu d'Urgell

Entre el 8 d'agost i el 3 de novembre de 1523 es fabriquen 109 ll. 5 s. 2 d. d'ardits «del griu» a la Seu d'Urgell.

A 8 de agost any 1523 los honorables cònsols ab alguns promens comensaren de fer la moneda, ço és los ardits ab lo senyal del griu, la qual liuraren al clavari, qui és en Joan Grulla, mercader de dita ciutat de Urgell, de dita ciutat en presència del notari seguons se seguexen los partits, la qual moneda feyen dins la casa de la ciutat.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.

17

1525, 16 de maig. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell acorda fabricar moneda per tal de quitar els censals carregats sobre la ciutat.

En lo qual Consell fonch proposat com en Quer o el seu gendre volie quitar les 50 ll. per los 50 s. li fa la ciutat e és presumptió que no·ls vulle vendre en altra part. E més fonch proposat com la ciutat a frenyturança de diners que delliberaven fer diners o ardots i que diguen lo seu parer.

Fonch conclòs quant al primer cap de quitar lo sensal d'en Quer que fesen diners no sols per quitar los 50 ll. d'en Quer més encara los de la comunitat que són 125 ll., e que·s fasen aquels diners sols per a quitar dits sensals.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.

18

1525, 23 de juliol. Seu d'Urgell

Entre el 29 de maig i el 23 de juliol de 1525 es fabriquen 170 ll. 6 d. d'ardits a la Seu d'Urgell.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 153v-154.

19

1533, 15 de gener. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell acorda fabricar ardots per tal de pagar les despeses d'expedició del privilegi reial d'imposicions.

En lo qual Consell fonch proposat per los dits honorables cònsols com ells havien haguda letra del cònsol en cap de Barcelona enfora, com havie obtengut lo privilegi de l'emperador de les imposicions de la present ciutat de Urgell, y que entre unes despeses y altres costave 50 o 60 ducats ho per ventura més y que ultra dita quantitat la ciutat havie de pagar altres càrrechs y despeses que dita ciutat havie fetes y que en les clavaries no sobrava hun diner ans tots los clavaris eren

cobradas de la ciutat, per ço que lo Consell determenàs de hont haurien dines ho si farien alguns ardots pus tenien lo cuny vell per a pagar dits càrrechs.

Fonch conclòs per lo susdit consell que-s fassen 50 o sexanta ducats de ardots ho los qui parrà als dits honorables cònsols y a alguns promens ço és an Berenguer Santmartí, an Bernat Trullar, an Joan Damià Guilla, an Joan Verdeny y an Jaume Boquet.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.

20

1533, 8 de desembre. Seu d'Urgell

Entre el 23 de març i el 8 de desembre de 1533 es fabriquen 205 ll. 5 s. 8 d. d'ardits a la Seu d'Urgell.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 235-235v.

21

1536, 24 d'octubre. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda fabricar cent o dues-centes lliures de moneda per fer front a les despeses ocasionades arran de la investigació de l'assassinat del cònsol en cap, Berenguer Santmartí, el passat dia 4 d'octubre de 1526, a mans de gent armada de Castellbò.

En lo qual consell fonch proposat per los dits honorables cònsols que serà bé fassen sindicat a Barcelona per fer instància contra aquells qui han mort lo cònsol en Santmartí y en Miquel Sorribes. [...]

E més fonch conclòs per tot lo sus dit Consell que per les necessitats que la ciutat té fassen cent ho dos-centes liures de moneda ab les armes y senyal los parà a dits cònsols y la moneda parà a dits cònsols.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, Consells del 4 i del 24 d'octubre de 1536.

22

1536, 30 de novembre. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda fabricar moneda per fer front a diversos deutes.

En lo qual Consell fonch conclòs que s fasse moneda per pagar lo deute d'en Gulla y altres deutes.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.

23

1537, 20 de març. Seu d'Urgell

Entre el 24 de novembre de 1536 i el 20 de març de 1537 es fabriquen 384 ll. 4 s. 5 d. de moneda a la Seu d'Urgell, en la proporció següent: 165 ll. 8 d. d'ardits, 43 ll. 4 s. 1 d. de menuts, i 175 ll. 19 s. 8 d. d'ardits i de menuts barrejats.

Divenres que comptàvem 24 del mes de nohembre de l'any 1536 los susdits honorables cònsols, ço és n'Anthoni Condor y n'Alexandre Ros, ensemps ab alguns promens de la ciutat, feren los ardits següents, los quals per a que lo clavari n'Anthoni Mir no·ls pogué rebre foren desliurats al dit cònsol n'Antoni Condor, lo qual en darà rahó a la ciutat.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 275v-276.

24

1540, 31 de desembre. Seu d'Urgell

Entre l'1 d'octubre i el 31 de desembre de 1540 es fabriquen 164 ll. 2 s. 6 d. d'ardits d'aram de la Seu d'Urgell.

Assí apar la moneda nova de aram feta per los magnífichs senyors micer Jaume Orthedó, Joan Verdeny, e Joan Pere Cerola, cònsols del any present 1540 reebuda per mossen Joan Damià Guilla, clavari de la present ciutat, en lo any sobredit.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 333.

25

1541, 30 de desembre. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell es fa ressò que els oficials del bisbe han alliberat un pres inculpat de falsificar la moneda de la ciutat.

En lo qual Consell fonch preposat per los dits honorables senyors de cònsols que atès los oficials del Rev. denyor bisbe d'Urgell han eleigit e tret de la presó la persona de Toca Tambori, lo quall sta inculpat de haver feta e fabricada alguna falsa moneda de la present ciutat, e atès que dit Tocatambori stava pres a instància de la present ciutat e dits oficials de dit senyor bisbe lo han solt y eleigit sens nenguna consulta de la present ciutat...

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.

26

1543, 8 de gener. Seu d'Urgell

El consell de la Seu d'Urgell acorda convertir els ardots d'aram recentment fabricats en diners menuts i augmentar la fabricació d'aquest valor.

Més avant fonch conclòs *nemine discrepante* que dels ardots que se eren fets de la planxa de aram nous no se'n reheix tant galans com se crexe e n'aparen bé que de dits ardots sien fets e batuts diners menuts de tota la quantitat qu'eren dits ardots, e de la mateix planxa altra que és restada sien fets més diners menuts per tot lo que dita planxa bastarà.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.

27

1543, 22 de desembre. Seu d'Urgell

Entre el 15 de gener i el 22 de desembre de 1543 es fabriquen 146 ll. 2 s. 4 d. de menuts d'aram de la Seu d'Urgell.

Assí apar la moneda nova de diners en lo precedent Consell dit se nomenats se

fessen dels ardots que eren fets e dels que's fan de la blança mateixa de dits ardots, e són los següents:

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 363.

28

1555, 21 de juny. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda iniciar una nova fabricació de moneda municipal.

En lo qual Consell fonch conclòs que per algunes necessitats que dita ciutat té en haver de tornar algunes quantitats de diners que han manlevades com encara per comprar blat per a provisió de dita ciutat fonch conclòs que sien fets ardots o diners, lo que alls senyors de cònsols apparrà y a d'alguns presonatges que seran en assò elegits, la quantitat que sia suficient per a reparar dites necessitats, dexant-ho ha càrrech de dits senyors de cònsols d'en Jon Piquer, en Bertomeu Calla, mossen Jaume Santmartí, Joan Banyeres e Jaume Boquet, los quals elegexen per dit efecte.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.

29

1555, 25 d'octubre. Seu d'Urgell

Entre el 22 i el 25 d'octubre de 1555 es fabriquen 70 ll. 11 s. de menuts de la Seu d'Urgell i es lliuren al clavari Antoni Conpdor.

Así apar com ha vint de nombre de l'any 1555 se feren menuts, so és diners, dells quals en presèntia de mi Jaume Boquet notari per los magnífics senyors de cònsols, foren desliurats alls daval escrits, per lo que dita ciutat tenie manlevats a diversos particulars de dita ciutat y assò per la remissió que lo senyor marquès capità y lochtinent general té feta a dita ciutat per causa del fet de mossèn Torrelles.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 439 i s.

1556, 11 de gener. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda donar raó al senyor bisbe de la legitimitat de les fabricacions municipals de moneda.

... y també que donan rahó a dit senyor bisbe dells menuts que la ciutat a fets darrerament, com los ha pogut fer, segons n'està en antiquíssima e immemorial possessió y consuetut e ne té letres de manutenència real atorgades per lo marquès de Aguilar, lochtinent de capità general, e per aquest efecte lo dit Consell elegí i nomenà lo magnífich micer Bernadí Coramines, doctor en drets e lo honorable mossèn Joan Pall, ciutadans de la dita ciutat.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.

1556, juliol. Seu d'Urgell

Diligències dels cònsols de la Seu exposades al Capítol, davant un altre cas de falsificació de les monedes de la ciutat.

Pervengut és a notícia dels magnífichs senyors cònsols de la ciutat de Urgell que algunas personas instigats per lo spirit maligne no han duptat ni dubten de fabricar y posar moneda falsa, havent contrafet lo cuny de la dita ciutat de Urgell, lo que no sols és molt gran crim y maldat més encara és y poria ser en gran dany de la dita ciutat. Y segons sé té alguns indicis un francès nominat Bertran, que vuy és carnicer ho tauler del loch de Arfa, ne hauria posat y encara ne tindria més per a posar, lo qual vuy està pres en la dita torra de Arfa per dita causa, y que també alguns habitants de la parròchia de Montfarrer y de altres lochs del Rvd. Capítol de Urgell tindrien de dita moneda falsa y porian donar informatió de hont la han haguda y per ventura porian saber qui són los qui la fabrican. Per so *et alias* los dits cònsols de la present ciutat, desitjant provehir en lo abús de la dita moneda falsa y castigar semblant delictes, humilment supplican ha V.M. los plàcia d'especial gràtia donar a son poder lo dit Bertran carnicer, pres en dit loch de Arfa, per a que de ell puguin saber la veritat y castigar-lo si tendrà culpa. Y axí mateix los plàcia provehir y manar ho donar licència als dits cònsols que en tots los lochs del dit Rvnd. Capítol puguin rebre y examinar los testimonis seran menester y de la dita moneda falsa hauran tenguda y los que trobaran culpables puguin pendre o fer pendre

en dits lochs integrant los presos als batlles del dit Rvnd. Capítol, y també si los parrà que en tot assestescan los batles de cada loch y que per aquest efecte los plàcia proveyr y manar a totes y sengles persones, tant balles com altres, hagen de prestar favor y ajuda a fer la assistència necessària y ultra que tot lo damont dit se remediàrà y castigarà aquest abús y delictes. Los dits cònsols ho reputaran a gran mercè lo noble ofici de V. M. en tot lo necessari humilment implorant.

ACSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.
Carreras Candi; Crusafont (1), p. 283-284.

32

1557, 9 de juliol. Seu d'Urgell

Entre el 29 d'abril i el 9 de juliol de 1557 es fabriquen 203 ll. 9 s. 11 d. de menuts dins la casa de la ciutat de la Seu d'Urgell.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 482-484.

33

1563, 22 d'octubre. Seu d'Urgell

Entre el 7 de setembre i el 22 d'octubre de 1563 es fabriquen 629 ll. 3 s. 4 d. de menuts dins la casa de la ciutat de la Seu d'Urgell.

Aquí aparren els diners nous fets per los cònsols y Consell de la ciutat de Urgell en lo any 1563 conforme a la consuetut prescrita que dita ciutat té de fer moneda quan bé li estigi per les necessitats de aquella, la qual és molt urgent per al present. Los quals diners foren lliurats a l'honorable mossèn Joan Salla, clavari dit e present any per les jornades y partits següents:

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 536 i s.

1565, 23 febrer. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell es fa ressò de l'excés de menuts de la ciutat en circulació.

En lo qual Consell fonch per los senyors cònsols proposat que com ells aquest any present per provisió de la ciutat hagen comprat molt blat y aquell hagen pres a fiar y de aquí a la festa de pasqua de resurectió primer vinent hagen de pagar tres o quatre-centes liures ab bona moneda y que ells de quiscun dia no prenen sinó menuts de dita ciutat que com tots sabeu fora dita ciutat no n volen penre hu per senyal, que V. M. miren quin orde si porà donar ni de hont se trauran dits diners per pagar dit blat.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.

1565, 27 de febrer. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda treure de la circulació els menuts nous de la ciutat, per tal de reduir el nombre de monedes en circulació.

Quant en lo segon cap fonch exposat que per quant com tots sabeu que fora dells portalls ningú vol penre ninguns diners de la ciutat a respecte de dits menuts, per so V. M. vegen que per remediar dit inconvenient si seran de parer se replegan tots los diners nous o al manco los que poran y que miran y diguen com ni de quina manera millor se porà fer que sie útil y profit de dita ciutat y de tots los habitants de aquella.

Fonch conclòs per la maior part que dit Consell done plen poder als senyors de cònsols que per remediar dit negoci de dita moneda replegan si fer se porà tots los diners se són batuts nous y que aquells posen en alguna part molt ben segura y que stiguen ben tancats ab tres ho quatre claus y que en assò hi applican dos ho tres promens, los que alls dits senyors de consols apparrà, y que dits diners no traguen de allí fins altrament serà provehit ensdevenidor.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.

36

1565, 15 de maig. Seu d'Urgell

Entre el 2 i el 15 de maig de 1565 el Consell de la Seu d'Urgell recull i contra-marca 408 ll. 5 s. d'ardits i de menuts vells de la ciutat.

Memòria y compte dels diners y ardits que se són picats y assenyalats del senyal de la S segons que és stat ordenat per lo Consell, és entès de la moneda vella.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 550.

37

1565, 17 de maig. Seu d'Urgell

El Consell de prohoms de la Seu d'Urgell acorda retirar de la circulació un nombre considerable de monedes de la ciutat, deixant tan sols una partida de monedes velles contramarcades en mans dels més necessitats.

Fonch proposat y conclòs per dit Consell que los magnífichs Cònsols y Consell de dita ciutat fassen una passa per la ciutat, de porta en porta, aplicant-y lo senyor vicari general per los ecclesiastichs, y lo senyor veguer per los laichs, y que replegan tota la moneda tant la nova com la vella y que los qui tinran necessitat que·ls sie donada de la moneda vella marcada per remediare ses necessitats y que los qui poran sperar y no tinran necessitat de dits diners per algun temps que fassen la mercè a dita ciutat vista la necessitat y és tant gran de present d'esperar-los per alguns dies fins a tant que dita ciutat hage trobat algun remey y per remediare-ho.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 551.

38

1565, 31 de maig. Seu d'Urgell

El Consell secret de la Seu d'Urgell acorda paralitzar les obres de construcció del pont durant dos anys en no tenir diners per culpa de la costosa recuperació de

la moneda de la ciutat, i decideix demanar al senyor bisbe que l'absolgui del jurament fet al mestre d'obres.

Fonch conclòs per la maior part de dit Consell que sobre lo fet del pont, que ateses les impensades i urgents necessitats han sobrevingut a la ciutat, axí per les compres dells blats com per tots los diners nous que la ciutat ha hagut de fer bons, y al far-los per la desmesuada quantitat se n'havie feta, se tracte ab lo mestre del pont sie content de sobreseure per un parell de anys la hobra del pont y que li sien pagats los interessos y desatents a patits fins assí y comptat tot lo que té rebit y la fahena feta se fasse ab ell tot lo que sie just y s'i aplique si mester serà ell Rev. senyor bisbe y que la ciutat per més comodar lo dit mestre se asumesque les rendes del pla y de la bastida que dit mestre té arrendades per lo matex preu que les ha tretes y si fetes estes diligènties y compliments dit mestre no·s volrà acomodar ni fer lo que la ciutat demane, en tall cas se done supplicatió al senyor bisbe per la absolució del jurament...

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.

39

1567, 7 d'octubre. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu acorda treure una quantitat de diners a la circulació, un cop contramarcats «amb la marca de la ciutat».

Quant en lo tercer cap que per dits senyors consols fonch proposat que proposant-ho dits consols *sub secreto consilii* que, attès que la ciutat sta posada ab algunes necessitats, si al consell que assi sta congregat apparie que per ha subvenir en aquelles se tragués algun centenar de liures de diners vells de la caxa ha hont estan tancats ab tres claus dins la casa de la ciutat ha ont esta retreta. Fonch conclos per dit Consell que de dita caxa se trague tots los diners vells si trobaran fins a un centenar de liures y que los consols, ab los qui tenen les claus y ab alguns promens los qui a ells apparrà, sien presents en traure dits dinés y aquells en presència dells tots se marcan ab la marca de la ciutat.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579, f. 583

40

1573, 13 d'agost. La Seu d'Urgell

Procés a la Seu d'Urgell contra Joan Riu de Venasc, acusat de falsificar menuts de la Seu i d'Oliana. En el procés hom parla d'haver vist menuts de Puigcerdà falsificats.

Registrat per: Carreras Candi, p. 408.

41

1576, 24 d'abril. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda fer que torni a circular una partida de 50 ducats de moneda de la ciutat per fer front a les obres de fortificació del portal de Soldevila vers el Segre.

Quant en lo segon cap de fer moralla ho baluart del portall de Soldevila devers Segre fonch conclòs per dit Consell que·s torne fer visura, hans no·s possen en hobra, y per fer aquella, feta sie dita visura, se traguen dells dinés de l'arxiu sinquanta ducats per fer dita hobra.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1506-1579.

42

1581, 18 de febrer. Seu d'Urgell

El Consell de prohoms de la Seu d'Urgell acorda prohibir la circulació d'ardits i menuts d'Organyà i, tot i la manca de moneda menuda en circulació, desestima la possibilitat de fabricar nova moneda de la ciutat.

Lo quart y últim cap és que en la ciutat no s'i trobe menuts per a canviar reals, sinó que y va molta moneda de Organyà, menuts y ardits, y si al Mag. Consell apparrà que·s fassen y baten menuts y ardits que·s determine lo fahedor.

En lo quart y últim cap fou conclòs que no·s fabrin menuts nous per lo perill que y és de falsificar-los sinó que se habaten los menuts y ardits de Organyà ab

veu de crida posant penes als habitants que no'n guosen pendre y si u fan que cayguen en les penes que sien realment executades.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616.

43

1584, 29 de maig. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda fabricar 200 ducats de menuts de la ciutat amb encunys nous.

En lo qual Consell foren proposats los caps següents: lo primer és si's faran diners nous attès que no se'n trobe en la ciutat per a cambiar los reals, ans bé se'n troben més de forasters que no dels de la ciutat, y també per a suportar los tants gastos que la ciutat fa en la defensa dels tants plets que lo Sr. bisbe y lo R. Capítol de Urgell tant injustament aporten contra de la pobra ciutat, y que's determene lo fahedor.

En lo primer cap fou conclòs que attès que no's troben diners de la ciutat per a cambiar los reals, que's fassen dos-cents ducats de menuts per acabar de cobrir los corredors de les muralles y per a comprar blats per als pobres y per a reparació de les muralles y asò ab tota prestesa y que's fàsien cunys nous.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f- 114-114v.

44

1584, 3 de setembre. Seu d'Urgell

Aquest dia es fabriquen 14 ll. de menuts de la Seu d'Urgell.

Assí aparran los dinés que són picats y fets per orde de la ciutat ensemps ab los ardots, los quals se picaven lo present any 1584, los quals foren liurats ha mossèn Joan Francesc Boquet, clavari lo any present de la ciutat:

Primo, diluns a 3 de setembre de 1584 foren fetes catorze liures les quals rebe dit mossèn Joan Francesc Boquet clavari, dich: 14 ll.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 121.

45

1585, 22 de gener a 13 de març. Seu d'Urgell

Procés i interrogatoris manats pels cònsols de la Seu d'Urgell amb motiu d'una nova falsificació de les seves monedes i de les d'Organyà.

CARRERAS CANDI; P. CANTURRI, *Monedes trobades a Andorra usades entre els segles XII i XIX*, Andorra, 1981, p. 47-59.

46

1585, maig a desembre. Seu d'Urgell

Entre maig i desembre es fabriquen 197 ll. 19 s. 6 d. de menuts de la Seu d'Urgell.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 131v.

47

1587, 17 d'abril. Seu d'Urgell

Aquest dia els cònsols de la Seu d'Urgell lliuren al clavari de la ciutat 35 lliures d'ardits i de menuts nous acabats de fabricar, per ordre del Consell, per raó de les reparacions de les sèquies i les peixeres de Segre i de Prats.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 166.

48

1593, 8 de setembre. Seu d'Urgell

El consell general de la Seu d'Urgell desestima la possibilitat de treure més moneda pròpia a la circulació.

En lo tercer cap fonch proposat que se ha desrocat un pany de muralla prop lo portal de Soldevila, y axí per la obra y reparatió de dita muralla es menester di-

ners. I per que per la ciutat vuy està pobra de diners si apareixerà que·s fessen diners o que donen remey y forma de hont se an de traure diners per dita obra.

En lo tercer cap fonch conclòs que la muralla se adobe i·s repare de la millor manera que fer se porà y que traguén diners i·speren pagar als que deuen per que per ara no convé fer diners.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 365.

49

1595, 20 de març. Seu d'Urgell

El consell general de la Seu d'Urgell acorda picar 60 o 70 lliures de moneda pròpia per fer front a les despeses de reparació de la palanca de Boixadera.

Lo segon cap és quant necessari és adobar lo cap de la palanca de Boxadera y ab quin perill està com tots veuen per so que determene lo Consell si se adobarà ho no.

En lo segon cap fonch conclòs per la major part ques fasie y se li adobe lo cap de la palanca de Boxadera pus és obra tant necessaria y ques prenguen los cantons y pedres de la torra de la plasseta de Soldevila que és de la ciutat y los cantons servesquen per dita obra y per a pagar los mestres y faheners y la ciutat no tindrà dinés al present que·s piquen unes sexanta ho setanta liures per a obs de dita obra y passar avant aquella.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 401v-402.

50

1595, 10 d'abril. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda no treure a la circulació una partida de 40 lliures de menuts nous desats a l'arxiu de la ciutat.

Lo tercer cap es si·s posaran 40 ll. de menuts nous que ara se són fets y vuy estan en lo arxiu de la ciutat si·s donaran al clavari de la ciutat ho no.

En lo tercer cap fonch conclòs que les 40 ll. dels menuts nous estiguen en lo arxiu y si acàs seran ha menester per obs de la ciutat los senyors cònsols se·n puguén valer.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616.

51

1602, 18 de setembre. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell desestima treure moneda pròpia a la circulació i acorda prendre diners a censal, atès que es confia de poder lluir-lo amb els beneficis del clavari.

Fonch conclòs per la major part del Consell que atès que lo senyor cònsol Janer fa relació que ha mirats los comptes del clavariat y pagats los càrrechs ordinaris del present any y trahent-en dos-centes lliures per quitar lo censal [per l'obra del pont] encara restan al clavari quatre-centes lliures, que per al present no piquen ardits ni diners que són y seran per ventura per la mateixa obra, sinó que's prenga a censal pus se porà quitar ab lo que restarà al clavari lo present any.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, 558v-559.

52

1602, 23 de setembre. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell acorda treure a la circulació fins a 400 lliures de moneda de la ciutat, per tal de dur a terme l'obra de la pila per edificar el pont.

En lo qual Consell fonch proposat per dits senyors cònsols que per a passar avant la obra de la pila per edificar lo pont no se ha trobat fins vuy dinés a censal ni altrament, y considerada la urgent necessitat vege lo magnífich Consell lo millor remey se puga trobar.

Fonch conclòs per la maior part del Consell que's piquen fins a quatre-centes lliures, ardits y diners, si ja no trobaran entretant diners a censal o presta graciosa, y si's troban que tant manco piquen diners. Los elegits per assistir al picat són M. Joan Prats, M. Marquès, M. Bestús, M. Domènech.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 559v.

1603, 7 de gener. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell es fa ressò de l'existència d'ardits i de menuts falsos de la ciutat i acorda tallar-los i deixar aquesta facultat en mans de qualsevol ciutadà.

Fonch proposat que de nou se veu comensa de córrer ardits y dinés falsos, y seria bo se poguéssan tallar antes que arribassen a maior error y dany, y per so se veje lo millor remei se poria trobar.

En lo tercer capítol fonch conclòs, axí bé per tot lo Consell, que estarà molt bé y és ben convenient se tallen los ardits y dinés falsos y que·s fassa ab consell y que tinga llibertat qualsevol ciutadà.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 566.

1603, 2 d'abril. Seu d'Urgell

Els cònsols expliquen al Consell General de la Seu d'Urgell que el veguer de la ciutat ha capturat dos francesos als quals «foren-los trobats molts ardits falsos de moneda de la ciutat en ses butxaques e axí foren aportats a les presons episcopals de dita ciutat, a hont vuy estan detenguts»

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 578.

1603, 13 d'abril. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda crear el càrrec de canviador de menuts i d'ardits per als forasters, i publicar crides a Andorra prometent deu ducats de recompensa als qui denunciïn els darrers falsificadors de la moneda urgellenca.

En lo primer cap fonch conclòs per tot lo Consell acerca dels presos, que·s fassan las diligèncias possibles per a descobrir si són ells los autors de fer ardits falsos y si·ls par als senyors cònsols fassan publicar en Andorra unes crides pro-

metent deu ducats de premi als qui ho denuntiaran. Y per a remediar que no·s prengan ardots ni menuts falsos, que·s fassan unas cridas com millor aparrà convenir y que quisvulla puga tallar los falsos que arribaran en llur mà. Y en lo cap del cambiador fonch conclòs que sí, que nomenen los senyors cònsols un cambiador ab lo salari a conexensa de dits senyors cònsols.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 578v-579.

56

1604, 7 de gener. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu acorda acabar de treure a la circulació la totalitat dels menuts que havien rebut els cònsols anteriors.

Item fonch proposat que restan a picar alguns menuts dels que rebesen los senyors cònsols passats ab orde del Mag. Consell, y si aparta·l Mag. Consell se acaban de picar y donar a qui resta cobrador.

En los menuts que restan a picar es conclòs per tot lo Consell se acaben de picar y·s lliuren a qui resta cobrador.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 591v.

57

1607, 25 de gener i 8 de febrer. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu es fa ressò de l'existència de moneda falsa a la ciutat i acorda nomenar un canviador per als forasters.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 639v-640, 641v-642.

1611, 15 de març. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda treure ardots i diners menuts a la circulació per tal de fer front als problemes causats per l'abatiment de la moneda de plata a tot el país.

Y tanbé fou proposat que atès y considerat que la moneda de plata està de tal manera vituperada que se ha prohibit, que no·s prenguen peses de vuyt, quatre ni dos, testons ni altres que molta gent, y en particular pobres, patexen per no trobar qui·ls prengue la moneda, maiorment que los reals *sensillos* que corren són la major part boscaters y axí la gent, ab los dinés en les mans, no poden trobar queviures, per so que veje lo Mag. Consell si serà bé en esta ocasió que la ciutat pique dinés o ardots, perquè la pobra gent sie acomodada.

En lo segon cap fou resolt que se piquen dinés y ardots...

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 722v.

1611, 8 d'abril. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell acorda picar fins a 400 lliures d'ardits i de menuts per fer front a l'abatiment general de la moneda de plata.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 722v, 723v-726v i 731-732.

1611, 20 de maig. Seu d'Urgell

Entre el 9 d'abril i el 20 maig de 1611 es fabriquen, a la Seu d'Urgell, 595 ll. 12 s. d'ardits i de menuts.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 724-726v.

61

1611, 29 de juliol a 9 de setembre. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell acorda acabar de picar la resta de llautó que és desat a l'arxiu, per tal de fer moneda. Entre el 22 agost i el 9 de setembre es piquen 403 ll. 3 s. 2 d., entre ardits i diners.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 730-732.

62

1613, 10 de gener. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell delibera sobre la possibilitat de prendre dues mil dues-centes lliures a censal per tal de retirar la moneda pròpia de la circulació mitjançant la intervenció d'un canviador.

En lo qual Consell foren proposats quatre caps. Lo primer és que la ciutat pateix molt gran dany per causa de la abundància dels menuts corren en la ciutat, axí dels que se an fet en dita ciutat com de altres parts y que a més de un any se cerca canviar-los per dita moneda, y se a trobat ni ab molts altres diligències se an fetes, y que ara aurian trobat persona que seria canviador, ab que la ciutat li dexe dos mil y dos-centes lliures de plata, e si serà bé la ciutat les prenga a censal y les donen al dit canviador ab la capitulació o instrucció que dit canviador a donat que és la capitulació o instrucció que és estada llegida a dit savi Consell.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 759-760.

63

1613, 14 de gener. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell acorda no crear canviador i publicar crides que tothom porti la moneda municipal a la casa de la ciutat per tal de reconèixer la seva autenticitat.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 760.

1613, 29 de gener. Seu d'Urgell

El Consell de la Seu d'Urgell es fa ressò del fet que s'han reunit més de 1.150 lliures «dels ardots nous que s'picaren en lo dit any 1611» i acorda anar-los retirant poc a poc de la circulació.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1579-1616, f. 761.

1618, 30 de gener. Seu d'Urgell

El Consell de prohoms de la Seu d'Urgell acorda treure a la circulació una partida de 200 lliures d'ardits, contramarcats amb la «marca del diner» per tal de reduir a la meitat el seu valor circulatori. Hom acorda també executar els deutors particulars per tal d'aconseguir diners per reparar la peixera i tornar a disposar del rec d'aigua.

E fonch resolt per la major part del Concell, considerades les rahons proposades e moltes altres que ni ha, que per aquesta ocasió tant solament se trague dels dits ardots recollits doscentes lliures, y aquelles se repiquen ab encuny y marca del diner al mitg del ardit o al costat de aquell, de la manera estigue millor perquè no s'contrafassen, y que s'posen per la manobra de la pexera y entretant se executen les persones que deuen a la ciutat rigurosament, perquè ab brevedat se pugue tenir la aygua que tant se desije.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1617-1657, f. 15.

1618, 5 i 18 de febrer. Seu d'Urgell

El Consell de prohoms de la Seu d'Urgell desestima, en dues ocasions, treure més moneda pròpia a la circulació.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1617-1657, f. 15v i 17v.

1618, 25 de juny. Seu d'Urgell

El Consell General de la Seu d'Urgell confirma l'emissió de 200 lliures d'ardits, repicats «ab la marca de menut» per tal de reduir a la meitat el seu valor circulatori, atesa la necessitat d'adobar la peixera i les palanques i de satisfer altres despeses que té la ciutat.

Quant al primer cap fonch conclòs per la major part del concell que atesa la gran necessitat de adobar dita pexera y palanques y acodir a altres gastos y la ciutat no té dinés dels emoluments de present ques traguén dos-centes lliures dels ardits que tenen recullits y aquells se repican ab la marca del menut o ab altra marca que millor apareixerà per dits senyors còsols y persones elegides per ells.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1617-1657, f. 26.

1620, 20 de febrer. Seu d'Urgell

El Consell de prohoms de la Seu d'Urgell acorda retirar de la circulació tots els ardits, repicats amb la «marca petita», a causa de les abundants falsificacions «de tants y tant diferens encunys y ab diferent marca de la que de nou se ere posada».

Al qual Consell axí convocat i congregat, fou per dits Srs. de còsols proposat que atès y considerat que alguns fills de perdició, no tement Déu nostre señor y a la justícia temporal, oblidats de sa pròpia consciència, han fabricat y fer fabricar molts encunys falsos, y ab ells batre y fer ardits de la present ciutat, y segons se veu clarament de tants y tant diferens encunys y ab diferent marca de la que de nou se ere posada per la ciutat en los ardits que en casa la ciutat estaven retirats, y alguns de dits ardits están tant ben formats que apenes se poden ya conèixer quals y quins són bons y quals dolents, encara que ni haya alguns de molt ben coneguts, de manera que ja és arribada la ciutat en punt de que molts y casi ningú no vol pendre de dits ardits nous y repicats ab la marca petita, lo que és del tot llevar lo commers de la present ciutat y causa de que ni vindran provisions en dita ciutat, y com esta cosa tinga precisa necessitat de remey per ser lo dany tant public y comú, que per ço lo savi Consell sia servit de resoldre quin remey si ha de donar y com se ha de evitar lo dany públich que prové dels dits ardits nous y remarcats, si será bé se retiren los bons en casa de la present ciutat y los falsos trencats y tallats, atès

lo molt perill y ha de que no bajan perseverant los fabricadors de ardits falsos en llur mal.

E per la mayor part del Consell fou resolt que vista la precisa necessitat se té de retirar los dits ardits y per les causes y *atendentis* dalt dites, sien aquells retirats y los bons sian abonats als qui ls tindran y los falsos sian tallats en casa de la present ciutat, y després de retirats que sian romputs o fusos per que en altra ocasió no iscan. Y per a fer tractar y resoldre lo modo de dita retirada de ardits y lo demés, comungi en axò y la quantitat dels dinés se han de pendre a censal elegeixen y nomenen los Srs. de cònsols a les persones que a dits Srs. de cònsols será ben vist anomenar.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1617-1657, f. 50v.

69

1620, 11 d'octubre. Seu d'Urgell

El Consell de prohoms de la Seu d'Urgell accepta pactar amb dos falsificadors de la moneda de la ciutat que havien fugit, l'any 1618, després ser detinguts i traslladats a Barcelona.

E fonc també proposat que atès M. Llorens Costa, sabaté, y Berthomeu Guio, qui están acusats de haver presos en lo any de 1618 ardits d'esta casa de que estaven recullits, posat en ells després una marca falsa en alguns y en altres, segons se deie, los marcaven ab la pròpia marca de la ciutat, per que ells tenien entrada en dita casa, y M. Costa fora pres després en virtut de regalia o altra procesió real, portat a Barcelona, de hont lo soltaren per ser entrat en una iglésia y després ensà se és guardat, y vuy se guarde de la justícia, y lo dit Guió per lo semblant, per hont la ciutat no cobre son interés, lo qual patex per haver hagut de pendre a censal y recullir los ardits que de aquella marca anaven per la ciutat, y si morien los predits no cobrarie la ciutat ni ells estarien punits ni castigats, y com ells hayen ofert y fet tractar a la ciutat y se acontenen per poder estar en ses cases, de donar a la ciutat en certa forma dit Llorens Costa tres-centes lliures y dit Guió cent lliures barcelonines. Ab que la dita ciutat y son síndich renunci y desistescan a la instància que en la causa criminal contra ells han moguda y feta ...

Y en lo demés fonc resolt se accepten les predites quatre-centes lliures de dit Cosat y Guió, pagadores en la forma y modo que los Srs. cònsols ab les persones de la vuytena de est negoci resoldran se face, ab que estes 400 ll. hajan de servir per a quitar censals d'esta casa y no pugan servir en altres usos...

AMSU, *Llibre d'acords*, 1617-1657, f. 55v-56.

1653, 28 de juny. La Seu d'Urgell

El Consell de la Seu acorda fabricar fins a 600 lliures d'ardits, o més si cal, atès que la ciutat té privilegi de fer-ne, a causa de la manca de diners necessaris per acudir a la defensa de la vila de Ribes de Freser, assetjada pels francesos. El Consell es dol també que els sisens fabricats durant la Guerra dels Segadors ja s'havien recollit i dut a Barcelona, però que no s'espera recobrar-los a curt termini.

Primerament fonch proposat per dits senyors cònsols com los enemichs conminen de venir a esta ciutat, cosa que causaria molts grandíssims desastres y desditxes als habitants y ciutat tota y sa comarca (lo que Déu no permete), si no·s anat al degut remey per a expellir-los, lo que nos ha significat lo molt Ill. Capítol de Urgell ab dos cartas de diada de 27 del corrent tenen del Ill. Sr. Thomas de Banyuls, governador de Rosselló y Cerdanya, ab les quals los demane socorro, que sens ells no·s sent bastant per a treure'ls de la vila de Ribes...

Primerament fonch conclòs per tot lo savi Consell excepto del dr. Balasch y de Mo. Joan Pont, fuster, de que·s fasse un número de ardits per a satisfer y pagar los censals fa la ciutat y acudir als que han bestret per ella com és vist, y que·s fassen fins a sinc o sis centes lliures, y més si més després aparexerà al savi Concell.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1617-1657, f. 521v-522.

1654, 19 d'abril. Seu d'Urgell

El Consell de prohoms de la Seu d'Urgell acorda continuar la fàbrica dels ardits per tal de pagar algunes quantitats que es deuen.

Segonament fonch proposat que la Ciutat, per pagar algunes quantitats de diners deu a diferents persones, y no tinga de hont tràurer diner, si aparexerà se fabriquen ardits per a pagar los mals y càrrechs de dita ciutat, com a hont estiga totalment impossibilitada.

Quant al segon cap fonch resolt de que·s continue la fàbrica dels ardits.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1617-1657, f. 430v.

1654, 7 de novembre. Seu d'Urgell

El Consell de Prohoms de la Seu d'Urgell acorda actuar judicialment contra Joan Palau, passamaner, i els seus còmplices, acusats de falsificar els ardots de la ciutat.

Sextament fonch proposat que ahir se capturà la persona de Joan Palau, passamaner habitant de la dita ciutat, y per aver donat sa muller a Ramon Pedrò, tender de dita ciutat, en paga d'alguna mercaderia avia comprat de sa botiga, uns ardots nous falsos de la ciutat, per a saber ell de hont los havia trets o qui·ls y havia donats, y com asò de falsificador y contrefer la moneda sia cosa tan grave y de tanta consideració y digna de que se'n fasse un exemplar càstich en cas se vinga a conclòs provar, si aparexent a tots Vmes. de que·sta ciutat fassa instància y part formada contra dit Palou, y constant de la veritat que sia castigat per a que a ell sia en pena y exemple per als demés.

Quant al sisè cap fonch conclòs de que atès que la maior part dels censals que fa esta ciutat a diferents persones, per rahó de falsificar la moneda de la ciutat, de que·s fassa instància y part formada contra dit Palou y demés còmplices en dit delict.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1617-1657, f. 437v.

1654, 30 de novembre. Seu d'Urgell

El Consell de Prohoms de la Seu d'Urgell es fa ressò del fet que no aconsegueixen provar la culpabilitat de Joan Palau, acusat de falsificar la moneda de la ciutat.

AMSU, *Llibre d'acords*, 1617-1657, f. 439v.